

Eesti rahvamajandus ja Strandmani tollid

Kirj. o.-ü. „Rahva Sõna“ väljaanne

1 9 2 9

A-15429

Duplum

A. Rei

Eesti rahvamajandus ja Strandmani tollid

~~75115~~

Kirjastuse o.-ü. „Rahva Sõna“ väljaanne
1929

2

Kirjastuse o.-li. „Täht“ trükk, Tallinnas, W. Pärnu m. 31

A=15429

Gesfõna

Üks filmapaistvamaid nüüdisaja Saffa majandusteadlasi, Zena ülikooli professor W. Röpke kaebab oma teoses „Raha ja väliskaubandus“ (ilmunud Zenas, 1925. a.), et inimesed kahjuks ikka veel nii selgelt aru ei saa, nagu see soovitatav oleks, et neis komisjonides, kus tollitariife väljatöötatakse, otsustatakse terve rahwa majanduslikku saatust aastakümneteks.

Sga ühikü kodaniku töölud, teenistus, sissetulek ja hea käekäik oleneb sellest, kuidas areneb rahvamajandus. Kui põluskultuur teeb edusamme; kui näiteks kunstväetise ja jõutoitude tarvitamine järjest suureneb ning ühes sellega põld ja kari hakkavad aast-aastalt rohkem saaki ja tulu andma; samuti — kui tööstusettevõtted varustavad endid paremate masinatega, mis võimaldavad odavamini valmistada paremaid kaupu ning sellesamaga teevad kergemaks ostjate leidmise nii sise-, kui välismail, — siis lähed kõigi inimeste elu kergemaks ja lahendamaks. Töölised leiavad hõlpsamini tööd, kaupmeestel suureneb läbikäik, käsitöölised ja vabakutselised haritlaste teenis-

tusolud lähemad paremaks, samuti on põllumeestel kergem lihale, võile, piimale ja muudele põllumajandussaadustele ostjaid leida ning neist kaupadest paremaid hindu saada. Riisugustel oludel on rahwa üldine jõukus kasvamas, inimesed koguvad hoiusumme ja muid tagavarasid, mille abil laiendatakse olemasolevaid ja asutatakse uusi majandusettevõtteid. Kõige selle tõttu on inimestel kergem teenistust leida ja end ära elatada ning rahwa tööjõud saavad täielikumalt tööle rakendatud ja paremini ära kasutatud.

Kui aga majanduselu kiratseb ja ühe koha peal seisab, või koguni tagurpidi läheb, siis kannatavad selle all kõik rahvakihid, kuigi mitte ühel määral ja ühesugusel viisil. Kehvad tööinimesed kannatavad otsekohest tööpuudust, nälga ja külma, teised rahvaklassid aga kaebavad rahapuuduse ja tehvade jissetulekute üle. Üldiselt aga tunnevad kõik, et elu on kitsik.

Kas rahvamajandus edeneb ja areneb, või seisab ühe koha peal, või läheb koguni tagurpidi, see oleneb väga suurel määral riigi majanduspoliitikast. Soolgasti läbi mõeldud, targa ja kaugelenägeliku majanduspoliitika abil võib riigivõim tähtsal määral kaasa aidata majandusolude paranemisele ja majandusliku edu kiirenemisele. Efsliku ja ebaotstarbekohase majanduspoliitikaga võib riigivõim majanduselule raskeid haavu lüüa ja rahvamajandusliku organismi kiratsema panna.

Ühes tähtsaimaks riikliku majandus- poliitika vahendiks on tollipoliitika. Tollide abil saab riigivõim väga tuntuvalt mõjutada rahvamajandusliku arenemise- käiku. Kas tollide abil on võimalik rah- vamajanduse üldist arengut kiirustada ja soodustada, selle üle võib tõsiselt vaielda. Ei ole aga kahtlust, et ekslik ja ebaotstarbekohane tollipoliitika võib rah- vamajandusele väga suurt kahju sünni- tada.

Mitte üksnes iga ühikliku rahva ma- janduslikule saatusale ei avalda tollid otjustavat mõju, vaid ka rahvuswähe- liste wahetordade kujunemisele. Paljud laialt tuntud õpetlased ja poliitikamehed on sel weendumisel, et tollipoliitika män- gib väga tähtsat, kui mitte kõige tähtsa- mat osa nende tegurite hulgas, mis teki- taksid merise ilmasõja. Kui rida Euroopa juhtivaid riike, — eestkätt Saksamaa ja Prantsusmaa, — ei oleks läinud sajandi seitsmekümnenendate aastate lõpul waba- kaubanduse juurest üle läinud kaitsetolli poliitika juure, siis ei oleks rahvuswähe- line olukord kindlasti mitte nii pinewaks kujunenud, nagu me seda nägime wiimastel aastatel enne ilmasõda, kus õhk kõige aja oli täis elektrit. Kuna tollimüü- ride kõrgemale tõstmise tõttu läks ras- kemaiks oma saadustele Euroopa riikides turgusid leida, siis hakati asumaade jä- rele ahnitsema, kus saaks eesõigustatud tingimustel omamaa saadusi müüa ja ko- halikke tooresaineid üles osta. Asumaade

ahnitsemise poliitika nõudis aga niihästi vägevast sõjalaevastikku, kui ka võimsat maaväge. Sakati üksteise võidu maa- ja merewägesid suurendama. Selle arenemise veriseks lõpptulemuseks oli ilmasõda oma kohutavate võre ja vara ohvritega.

Runa tollid rahvaste elus nii tähtsat ja saatuslikku osa mängivad, siis tohiks küll vististi rohkem kui õigustatud olla käesoleva raamatukesse ilmumine. Nende ridade kirjutaja on kindlal veendumusel, et riide- ja nahakauba tollide tõstmiseks, milline 14. septembril j. a. aset leidis, ühtegi vajadust ei olnud ja et need tollid meie majanduselule midagi head ei või tuua, küll aga ähwardavad palju kurja ja kahju sünnitada. Lugeses neid tolle äärmiselt kahjulikkudeks ja hädaohtlikkudeks, pidasime oma kohuseks nende kohta pikemalt sõna võtta.

Käesolevas raamatukeses, mille ühiskond peatüübid ilmusid esialgselt iseseisvate artiklitenä „Rahva Sõnas“, on rohkesti kasutatud armustikulisi ja muid andmeid A. Dinase siurikastest artiklistest, mis sama ajalehe weergudel ilmunud. Samuti on A. Dinas ühiskond osad käsikirjast enne trükkis avaldamist lahkelt läbi waadanud ja nende kohta väärtuslike näpunäiteid annud. Loen oma kohuseks kõige selle eest A. Dinasele tänu avaldada.

1. nov. 1929.

Mispärast läts kaubabilanjs passiivseks?

Tähtsamaks põhjenduseks, millega püü-
takse õigustada 14. septembril j. a. maks-
mapandud riide- ja nahakauba tolle, on
— meie kaubabilanji passiivsus. Suba
läinud aastal oli välismaa kaupade jisse-
vedu Eestiisse 426 miljoni jendi võrra
suurem, kui Eesti kaupade väljavedu vä-
lismaile. Ka käesoleva aasta esimese viie
kuu jestel oli jissevedu väljaveost
niivõrd suurem, et järgnevale kuude
väljaveo ülekäal üle jisseveo nähtavasti
enam ei jassa terve aasta jissevedu ja
väljavedu tasakaalu viia. Seega kujuneb
ka tänaupune kaubabilanjs, kui ettenäge-
mine meid ei peta, wististi passiivseks.

Tollitõstmise poolehoidjad seletavad
sel puhul:

Kui meie välismailt rohkem kaupu
jisse weame, kui me ise sinna välja weame,
jiis woolawad meie rahaliikumist korral-
dama jesspanga, j. o. Eesti Panga wälis-
waluuta tagamarad wähehaawal ära
väljamaale. Tagajärg oleks jee, et meie
rahakurjs kõikumama lööb, Eesti kroon oma
wäärtuses langema hakkab ja suur elu-

kalliduse tõus selle tagajärjel maad mõtab. Nende soomimata nähtuste ärahoidmiseks olewatti tarwis olnud sissewedu piirata — sel eesmärgil, et kaubabilanjs jälle tasakaalu läheks, ehk, kui wähegi mõimalik, isegi aktiivseks muutuks. Kui väljavedu on sisseweeost suurem, siis pole meil välisvaluuta ärawoolamist ja rahakurssi langemist karta. Soopis selle vastu, — siis woolaks meile välisvaluutat alataja juure ja meie rahwamajandus läheks järjest rikkamaks. Et meie rahakurssi langemise eest täielikult kindlustada, selleks olewatti waja olnud üleliia suureks kaswanud sissewedu takistama hakata. Ja misjugune teine abinõu oleks veel kohasem sisseweo vähendamiseks, kui kõrged tollid? Kui väliskaupadele kõrged tollid peale panakse, siis weetakse neid vähem sisse. Nende asemel hakatakse rohkem omamaa saadusi tarvitama. Selle tõttu jääks sissewedu vähemaks, kaubabilanjs muutuks jälle aktiivseks, ja ühtlasi oleks ka omamaa tehastel ja töolistel rohkem tööd.

Nii kõlawad need wäited, millega siiamani on püütud 14. septembril maksmapandud tolle õigustada.

Waatame järele, kas peawad need wäited armustuse ees paika.

Et arstida haigust, peab tundma selle põhjusteid.

Et misjüguust haiglast nähet arstida, selleks on kõige pealt tarwis üles leida haiguse põhjusted, ehk nagu arstlikus keeles öeldakse, — haigusele seada õige diagnoos.

Niinult siis, kui me haigusnähtuste põhjuste kohta oleme jõudnud selgusele, oskame ka vastavalt arstirohud ja ravitsemise viisid välja valida, mis viivad haiguse tõepoolest paranemisele. Kui meie aga ei tunne haiguse tõelikke põhjuseid, siis on kindel, et me oma arstimise katsetega haigust enamasti ainult suurendame, või et me paremal juhtumisel teeme tühja tööd, millel haiguse käigu peale ei ole vähematki mõju.

Seepärast peame, kui me loeme passiivset kaubabilanssi haigusnähteks ja tahame teda parandada, kõigepealt selgitama, millistest põhjustest on see nähe tingitud. Sest ka passiivsel kaubabilansil peavad samuti, nagu igal teisel elunähtel, olema oma loomulikud põhjused, mis kutsuvad selle esile. Kui me need põhjused üles leiame ja ära kaotame, siis kaob järeldus — passiivne kaubabilans — iseenesest.

Seega tuleb meil selgusele jõuda, mis pärast muutus Eesti kaubabilans 1928. aastal passiivseks ja kujuneb nähtavasti ka 1929. aastal samasuguseks, kuna tema ometi kolme eelmise aasta jooksul — 1925.—1927. a — oli aktiivne.

Mispärast hakati rohkem sisse vedama?

Selle küsimuse peale vastatakse harilikult, et süüdi olevat kaupmehed, kes läinud aastal ja tänamisi liig palju vedanud sisse välismaa kaupu. Kuid niisugune vastus ei seleta meile mitte midagi, sest seda me just tahamegi teada, mispärast

kaupmehed wedasid sisse 1928. ja 1929. aastal liig palju, kuna eelmise kolme aasta jooksul niisugust ebaloomulikku nähet ei olnud märgata. Oli ju kaupmeestel eelmise kolme aasta tsel just niisamasugune võimalus välismaalt ülearu palju sisse wedada, nagu 1928. ja 1929. aastal, just niisama oli neil võimalus välismaa müüjatelt pikema- või lühemaajalisi kaubakrediidide saada jne. Selle peale vaatamata ei tõusnud aga sissewedu 1925.—1927. aastatel nii kõrgele, et ta oleks väljameest üle kaswanud ja kaubabilansi passiivseks muutnud.

Põhjus selgub otsekohe, kui vaatame, kuidas on kaswanud meie riikliste ja erapankade laenud 1928. aastal.

Riikliste ja erapankade laenud 1928. aastal.

Cesti Panga ingliskeelses bülletäänis nr. 11, weebuar—mai 1929. a. on kokku wõetud selle kohta andmed, mis pakuwad järgmist pilti.

Erapankade sisseweskilaenude summa tõusis läinud aasta tsel 14,6 miljon kroonilt 24,2 milj. krooni peale, see on — kaswas 9,6 milj. krooni wõrra. See kaswamine on peaaegu kolm korda nii suur, kui oli wastawate laenude kaswamine 1927. aastal, mil see waid 3,5 miljoni krooni wälja tegi. Samuti on välisweskilaenude summa erapankades 1928. a. tsel kaswanud 1,3 milj. kroonilt 1,9 miljoni kroonini, s. o. — 0,6 milj. krooni wõrra. Ühtlasi on muud laenud suurenenud

6,3 milj. krooni võrra, kuna need eelmisel aastal suurenesid vaid 4,9 milj. krooni võrra. Nõik see teeb ühtekokku 16,5 miljoni krooni, mille summa võrra kasvajid erapanfideist väljaantud laenu 1928. aasta festival. (Maja lihtsustamiseks jätame arvesse võtmata pangagarantiide kasvamise, mis sündis suuremalt jaolt Eesti Panga garantiide vähenemise arvel.)

Samal ajal woolas ka Pifalaenu Panga kaudu suur hulk laenukapitali meie rahvamajandusse. Et jeda summat kindlaks teha, tuleb meil Pifalaenu Panga laene käsitada üheskoos Eesti Panga laenudega, kuna suur hulk endiseid Eesti Panga laene läks pärast 1927. aasta pangareformi Pifalaenu Panga valitsemisele wabariigi valitsuse arvel. Pifalaenu Pank, nagu teada, alustas oma tegevust 1928. aasta jaanuarikuul. Eesti Panga laenude kogusumma 1. jaanuariks 1928. a. oli 57,2 miljoni krooni (sise- ja väliswekslid, kontokorrent ja muud laenu ühtekokku; waata Eesti Panga bilanss 31. detsembriks 1927. a., „Riigi Teataja“ nr. 37, 1928. a.). 1928. a. 31. detsembri bilanssist nähtub, et laenude kogusummad on:

Eesti Panga	—	31,8	milj. krooni,
Pifal. Panga	—	32,4	„ „
Ühtekokku	—	64,2	milj. krooni.

Seega on nende kahe riiklise panga laenude summa 1928. aasta festival 57,2 miljon kroonilt tõusnud 64,2 milj. krooni.

nini, see on — kaswanud 7 miljoni krooni wõrra.

Kolmandaks on 1928. a. festel Maapanga kaudu wäljaantud laenude summa kaswanud 18 milj. kroonilt 26,5 milj. krooni peale, seega 8,5 milj. krooni wõrra suurenenud. Jällegi on kaswamine märksa hoogsam, kui eelmisel 1927. aastal, mil Maapanga kaudu wäljaantud laenud kaswasid waid 5,25 milj. krooni wõrra.

Kokkumärgates era- ja riikliste pankade laenusummade kaswamist, näeme, et 1928. aasta kohta teeb see wälja 32 miljoni krooni wõi 3200 miljoni senti.

Wõib olla, et mõni wäiksem summa selle arwu sees wast ehk kahetsordiselt figureerib, kuid järelehoold ei saa kuigi palju olla ja üldist pilti ei jaks nad muuta kuigi märgatawalt.

Olgu juure lisatud, et Eesti Panga ingliskeelses bülletàäanis nr. 10 (number, 1928. a.) tehtud arwestuse järgi on läinud aasta esimese 9 kuu festel era- ja riikliste pankade laenude näol meie majandusliku woolanud juure 26,5 miljoni krooni. Bülletàäanis lisatakse juure, et see summa on kolm korda suurem, kui wastaw summa 1927. aasta esimese 9 kuu festel, mil tema tegi wälja 9,1 miljon krooni.

16 miljoni kuldrubla wärsket kapitali rahwamajandusse.

32 miljoni krooni — see on meie keh-
wade ja kapitaliwaeste olude kohta mää-
ratu suur summa. Tarwitseb ainult mee-
le

tuletada, et see on termelt ühe miljoni kuldrubla võrra enam, kui see kullafond, mille meie Tartu rahulepingu põhjal Nõukogude Venemaalt saime (rahulepingu põhjal saime meie 15 miljoni kuldrubla, 32 miljoni krooni vastas aga umbes 16 miljonile kuldrublale). Kiisugune hiiglasumma woolas meie majandusellu üheainsa aasta jookul. Et nii suur kapitali juurewool rohkesti elu ja liikumist tõi meie majandusorganismi, on enam kui arusaadav.

Mis selle kapitaliga tehti.

Nende laenude abil ehitati maju, teostatati maaparandustöid, täiendati tööstusettevõtete sisseseadeid ja nõnda edasi. Olgu näiteks öeldud, et sisseweo armustiku andmete järgi paljalt masinate, mootorite, jõumankrite ja kunstväetise sissewedu 1928. aasta jookul oli termelt 568 miljoni senti võrra suurem, kui samade valmistusabinõude sissewedu 1927. aastal. Statistika keskbüroo poolt välja antud armustikuline teos „Wäliskaubandus 1928. aastal“ lausub muu seas järgmist:

„Kõik tööstusharud on püüdnud jõudumööda oma sisseseadeid 1928. a. täiendada ja moderniseerida, eriti on seda teinud aga tekstiil- ja paberitööstus, ning osalt ka toidu- ja maitseainete tööstus. Paberitööstuse masinate sissewedu suurenes selle tegevusharu suuremate ümberkorralduste tõttu turunõuete kohaselt. Sõja enam arenenud farjamajandus nõuab

aasta-aastalt suuremat piimaümbertöötamise sisseadete sissevedu. Ka transportabinõude sisseveo areng on 1922. a. peale väga hoogne. Oleme ju kõik mehaanilised sõiduabinõud selle aja jooksul muretsenud, mis koku 14.125 tuh. fr. maksma läinud."

Wäliskaubanduse hoogne tõus.

Olgu mööda minnes tähendatud, et suur kapitali juurewool ka meie wäliskaubandusele 1928. aastal võimsa tõuke andis. Seda näitavad armustiku andmed meie sisseveo ja wäljaveo kohta viimase viie aasta jooksul. Nimelt oli meie sissevedu ja wäljavedu miljonites kroonides:

	Sissevedu.	Wäljavedu.
1924. aastal	78,5	75,3
1925. "	96,5	96,6
1926. "	95,6	96,2
1927. "	96,4	105,8
1928. "	131,4	127,1

Nagu sellest tabelist näeme, seisis meie sissevedu kolme aasta jooksul — 1925—1927 — peaaegu ühe pinna peal, kuna wäljavedu waid 1927. aastal 9,6 miljoni krooni võrra kasvas. 1928. aastal aga teeb nii sissevedu, kui wäljavedu hoogsalt hüppe ülesse, kuna sissevedu kasvab 35 miljoni krooni võrra ja wäljavedu 21,3 miljoni krooni võrra.

Ei ole tarvis pikalt seletama hakata, et 16 miljoni kuldrubla juurewool meie majandusellu pidi meie rahwamajanduse

ostujõudu väga tuntuvalt suurendama. Ja vaat see ongi **otsekoheks põhjuseks**, mille mõjul meie sissevedu pidi tingimata kasvama väga hoogasti.

Nii teiste maade, kui ka meie endi kogemused mabariigi esimestelt päevadelt kuni 1924. aastani, näitavad päevafelgelt, et liig ohtral laenude andmisel, mida mõõrasteelse nimetusega hiiutakse **krediidi-inflatsiooniks**, kuna meil teda on hakatud „lahtiste kraanide poliitika“ hiiudma, — on suur kalduvus sissevedu suurendada ja kaubabilanssi muuta passiwseks.

Krediidi-inflatsiooni tagajärjed.

Telmisses peatükis näitasime, et 1928. a. tselstel riikliste ja erapankade kaudu woolas meie rahvamajandusse auartust aratav summa uusi laene: ei rohkem ega vähem, kui 32 miljonit krooni, mis mõrdub umbes 16 miljonile kuldrublale. Nende juure siinenud suurte rahadega ehitati maju, tehti maaparandustöid, täiendati tööstusettevõtete sisseaseadeid jne. jne.

Rahvamajandusliku ostujõu tõus.

On arusaadam, et nii suurte kapitalide juurewool suurendas tuntuvalt rahvamajanduse ostujõudu. Kaswas nõudmine mitte üksnes masinate, mootorite, kunstwäetise ja muude walmistusbabinõude järele, waid ka riide, jalanõude ja mitmejuguuste muude tarbeainete järele, mida meile wälismailt sisse weetakse.

Tööta tööliste arvu vähenemine.

Rahvamajandusliku elustumise tõttu leidsid inimesed rohkem tööd ja teenistust. Nii nähtub tööbörside arvustist, et 1928. aastal oli tööta tööliste arv, võrreldes eelmiste aastatega, tunduvalt vähenenud — maha arvatud vaid kaks viimast kuud, mil viljakaalduise raske mõju end ka tööpuuduse kraadilaasil tervalt tunda annab. Hoolimata rängast tööta tööliste arvu kasvamisest novembris ja detsembris, oli registreeritud tööta tööliste arv 1928. aastal siiski tervelt 8% võrra väiksem, kui 1927. aastal. Nimelt oli tööbörjidel registreeritud tööta tööliste arv

	Mehi	Naiši	Ühtekokku
1927. a.	13.842	10.276	23.618
1928. a.	12.569	9.134	21.703

Criti tunduvalt oli vähenenud tööta tööliste arv nelja juunekuul jooksul — juulist oktoobri lõpuni. Rehkmine uuest registreeritud töötajate arv nende kuude kestel oli:

1925. a.	1068
1926. a.	1124
1927. a.	1166
1928. a.	810

(Vaata R. Sõrmuse uurimus „Cesti Statistika“ nr. 89, apr. 1929).

Kõik need andmed näitavad, et inimestel oli 1928. aastal rohkem tööd ja teenistust, kui eelmistel aastatel. Sulf inimesi, kes kauemat aega ilma tööta olnud, leidsid jälle tööd ja said võimaluse oma ära lagunenud ja otsalõppenud riideid

ja jalandusid uuendada ning muid hädalisi
tarbeid rahuldada.

Seejuures on muidugi iseenesest mõis-
tetam, et nende 350 tööta tööliste arvele,
kes 1928. aasta nelja suvekuu jooksul
tööd said, langeb vaid väike osake
rahvamajanduse kasvunud ostujõust.
Tööta tööliste arvu vähenemine on
vaid üks neist iseloomulikkudest tun-
nusmärkidest, mis näitavad, et rah-
vahulkade teenistus ja ostujõud läinud
aastal tuntavalt kasvamisid.

Sisfeto kasvamine ostujõu tõusu tagajärjel.

See ostujõu kasvamine ja majandus-
liku töö ning tegemise elustumine oligi
põhjusiks, mispärast sisfeto läinud aas-
tal nii hoogsalt kasvama. Kui näiteks eel-
mise kolme aasta jooksul puuvillase riide
sisfeto kogu 300 miljoni senti ümber,
1928. a. aga tõusis 406 milj. senti peale, ehk
fui 1928. a. jooksul villast riiet ja kaup-
meeti sisse 150 miljoni senti võrra rohkem,
fui eelmisel aastal, siis ei tohi meie
ometi mitte arvata, nagu oleks kaup-
meestel 1928. aastal lihtsalt niijugu-
tuju peale tulnud — kõiki neid kaupu suu-
remal arvul sisse vedada. On selge, et
nad tegid seda turu nõudel. Maksujõulise
ostjaskonna nõudmine oli nii palju suure-
nenud, et kaupmehed tarvilikuks pidasid
rohkem sisse vedada.

Ei ole kahtlust, et see just oligi lähe-
maks ja otseseks põhjusiks, mille mõ-

jul meie kaubabilanfs 1928. aastal passiivseks muutus.

„Lahtiste kraanide poliitika“ passiivse kaubabilanfi põhjusena.

Kui rahvamajanduse käsutusse antavate laenude summa lühema aja kestel liig suure hooga kaswab, siis suureneb ostujõuline nõudmine igasuguste kaupade järele, ja selle möödapääsemata tagajärjeks on sisseveo kasvamine. Sellespärast on krediidi-inflatsioonil alati ja igalpool suur kalduvus olnud kaubabilanfi passiivseks muuta. See on ka päris arusaadav, sest teistigi ei saagi asi olla. Iga rahvas maksab oma sissevedu tegelikult oma väljaveoga kinni. Kui rahvamajandusse kusagilt jularaha juure woolamas ei ole, siis ei saa ükski rahvas rohkem sisse vedada, kui ta välja veab. Ta võib ja saab ikka ainult nii palju sissewedada, kui palju ta ise välja veab. Kui aga laenude näol suuremad rahasummad rahvamajandusse juure woolavad, — ükskõik, kas välislaenu näol välismaalt, või oma riigipanga valuuta-tagavarade ringwoolu lastmise näol, — siis saab võimalikuks kaupu rohkem sissewedada, kui oma kaupu välja weetakse, ja tegelikult seda ka alati tehakse.

Et see nii on, seda on meie oma lühike ajalugu väga selgesti näidanud. Nagu teada, oli meie kaubabilanfs wabariigi algus-aastatel kangekaelselt passiivne, — jenkaua, kui Eesti Panga kraanidest nullafondi arwel krediidi nullawihma heldelt

woolata lasti. Kui aga kullafond ja muud väärtuste tagavarad otsa lõppesid ja selle tõttu „lahtiste kraanide poliitikale“ tahes või tahtmata tuli lõpp teha ning endise inflatsiooni=poliitika asemel hädasunnil hakati tagasihoidlikku laenupoliitikat ajama, — siis muutus kaubabilanss iseene-
sest otsekohe aktiivseks. Just see radikaalne muudatus krediitpoliitikas ongi põhjus, mis pärast meie kaubabilanss algades 1925. aastast aktiivseks muutus, aga mitte need rängad tollid, millega 1924. aasta juulil meie kaubabilanssi tasakaalustama tõttas hr. Strandmann, kelle ainuke majandustarkus nähtavasti seisabki waid tollide kõrgelekrumimises.

**Tollid kui äärmine hädaabinõu katastroofi
filmapiilgul.**

Ent õiglasel olles ei saa meie siiski mitte tunnustamata jätta, et 1924. aasta juulil tollide tõstmine ometi mitte nii mõtetu ja huffamõistetan ei olnud, kui tänavune riide- ja nahakauba tollide tõstmine. Siis oli olukord meie margakurssi juhtes katastroofiline, sest Eesti Panga kulla- ja valuuta tagavarad olid kergemeelselt, ilma tulewiku peale mõtlemata välja laenatud, ja Eesti mark seisis kuristiku jermal, walmis iga filmapiil alla weerema, kuna Eesti Pangal ei olnud wabu valuuta reserve, millega rahwamajanduse nõudeid rahuldada ja margakurssi ülewal hoida.

Riisuguse olukorra juures oli waja nii ruttu, kui võimalik, ja iga abinõuga, mis

juhtus käepärast olema, välisvaluuta äravoolamise augud finni matta, et marga kursi esiotja püsima jääks ja valitsusel mahti jatkaks kursi kindlustamiseks õigete ja mõjuvate abinõude poole pöörata. Kui maja põleb, siis ei saa tulefustutamise abinõusid väga piinlikult valida, vaid tuleb isegi niisuguseid abinõusid tarvitada, mis häda ja hävitust omalt poolt veel suurendavad, kuid siiski aitavad tulele piiri panna. Sarnase äärmise häda-abinõuna võis 1924. aastal ka tollide tõstmist appi võtta, et rahakursi kofikuvarisemist silmapilkselt ära hoida, kuid mitte need tollid ei muutnud meie kaubabilansi aktiivseks ja rahakursi kindlaks, vaid — see tagasihoidlikum ja ettevaatlikum krediitipoliitika, mis siis maksma pandi. Kuna 1924. aasta tollid olid samavõrd ebaotstarbekohaselt ja õnnetult valitud, nagu tänapäevsed riide- ja nahakauba tollid, siis on väga küsitav, kumbat nemad rohkem tegid, kas kasu või kahju. Ugatahes aga oleks vaja olnud tõrgendatud tollid jalamaid jälle ära kaotada, niipea kui otsekoheste katastroofi hädaoht möödas oli ja Eesti Pangal juba võimalikuks sai tagasihoidliku krediitipoliitikaga kaubabilansi tervalt tasa-kaalu viia.

Valitsus mõhikulise lapsejutuga tollide tõstmist põhjendamas.

14. septembril j. a. aset leidnud riide- ja nahakauba tollide tõstmist põhjendab

wabariigi walitus wastawate seaduseel-
nõude seletuskirjades sellega, et wäliskau-
banduse statistika näitab nende kaupade
sisseweo „tähelepanu kõitwat tõusu“, ja et
niisugune suur sisseweo kasv ähwardawat
meie rahwamajandusele katastroofiliseks
jaada. Sel pool ettetoodud kaalutlusi ja
arwustiku andmeid filmaspidades, küsid
eneselt tahtmatult, kuidas walitusel ometi
piinlik ei ole niisugust wõhikulist lapse-
juttu ajada.

Õsildatud arwustikulistest andmetest
nähtub ometi päewaselgest, et suur sisse-
weo tõus 1928. aastal oli ajutine nähtus,
mille otsekoheiseks põhjuseks ja tekitajaks
oli krediidi-inflatsioon. On aga iseene-
sest mõistetan, et inflatsiooni poliitika ei
saa ilmlõpmata edasi kesta, waid et temale
peab warem wõi hiljem lõpp tulema, nagu
igale teisele liialdusele. Kui riigi majan-
duspoliitika juhid ise ei märka krediidi-
inflatsioonile õigel ajal lõppu teha, siis on
nad sunnitud seda warem wõi hiljem tege-
ma sel lihtsal põhjusel, et ilmlõpmata ku-
sagilt raha rahwamajandusse juurewoola-
mas ei ole, mis kõige aja finantseeriks
sisseweo ülekäalu üle wäljameo. Ja niipea
kui krediidi alal on uuesti tagasihoidlik po-
liitika maksma pandud, läheb üle-pea-kas-
wan sissewedu iseenejst jälle õigetes-
saamidesse.

Mõndasama nagu kewadel, sedamööda
kuis päewad pikemaks lähewad ja päike
soojemalt paistma hakkab, lumi iseenejst
ära sulab, ilma et teda waja oleks eriti

fulatama hakata, nii sulab ka sisseveo üle-
kaal tagasihoidliku krediitpoliitika juures
ijeenesest ära, ilma et tarvitseks teda
hirmjate keelutollide kõrguspäikesega sula-
tama hakata.

Kuidas hinnata 1928. a. krediidi- inflatsiooni.

Meil oli juba juhus tähendada, et
1928. aasta krediidi-inflatsioon tõi elu ja
liikumist meie rahvamajandusse. Ma-
jandusettevõtted varustasid endid pa-
remate masinatega ja sisseseadetega, tõstes
sellega oma tööviljakust ja võistlusvõi-
met. Väliskaubandus, mis kolm aast-
tat oli ühe paiga peal tammunud, tegi
võimsa hüppe ülesse; sissevedu, mis oli
kolme aasta kestel kõikunud 96 miljoni
krooni ümber, kargas 131,4 milj. krooni
peale, väljavedu, mis 100 miljoni krooni
ümber kõikunud, tõusis 127,1 milj. krooni
peale.

Kõige selle peale vaatamata ei saa
meie siiski tunnustamata jätta, et kre-
diidi-inflatsiooniga oli 1928. aastal kauge-
male mindud, kui see ettevaatliku majan-
duspoliitika seisukohalt õige oleks olnud.

Kiig juurejooneline krediidi-õnnistuse
juurendamine on mitmetpidi ebasoovi-
tav ja hädaohtlik. Esiteks hakkavad ette-
võtjad krediidi külluse ajal, kus laenujaa-
mine hõlpsaks muutub, väga kergesti
laiutama, asutades laenatud kapitalidega
niijuguiseid ettevõtteid, mis pole küllalt
ettevaatlikult järele kaalutud, ja laienda-

des olemasolevate ettevõtete tegemust üle mõistliku kalkulatsiooni piiride. Teisels ei tohi rahaliikumist korraldada riikline keskemisjonipank — meil Eesti Pank — mitte unustada, et alati võib ootamatult juhtuda suur wiljafaldus või mõni muu suurem õnnetus, mis teeb ajutiselt hädatarvilikuks väga suure sisseveo välismailt, milliste juhuks keskemisjonipangal peavad olema võrdlemisi väga suured valuuta tagavarad, et nendega rahvamajandusele järele hädahoju filmapilgul appi tulla. Niijuuste võimalustega arvestades peab keskemisjonipank hoolt kandma, et krediidi-inflatsioon mitte liig suureks ei läheks ja kaubabilansi mitte väga suures ulatuses passiivseks ei muudaks, kuna see võib riigipanga valuuta tagavaradesse suure augu lüüa, ja tõsiõnnetuse filmapilgul ei saa tema rahvamajandust nii, nagu see tarvilik oleks, hädaft välja aidata.

„Vana majanduspoliitika“ pankrott 1924. aastal.

Juust nii oli lugu näiteks 1923./1924. a. talvel: riigi kullafond ja Eesti Panga valuuta tagavarad olid waremalt paremale ja pahemale poole heldel käel välja laenatud, ja kui 1923. aasta sügisel tuli ootamatult ränk wiljafaldus, mis tegi tarvilikuks tuntavalt suurendatud põlluscaduste sisseveo, siis selgus, et Eesti Pangal puuduvad selleks valuuta reservid.

Neil põhjustel peab krediidi-inflatsiooniga väga ettevaatlik olema. Kindlasti on ka meil 1928. aastal juba suhtes kaugele mindud, kui see õige oleks olnud. Arvustiku andmete tähelepanelikul vaatlemisel paistab aga asi nii olevat, et midagi eriti hädaohtlikku sel alal siiski ei jündinud. Nimelt näib lugu nõnda olevat, et hoolimata väga tuntavast krediidi-inflatsioonist oleks meie kaubabilanss siiski wist enam-wähem tasakaalustunud, kui meid 1928. a. sügisel mitte suur wiljainaldus ei oleks tabanud.

Et see nii on, seda tõendavad väliskaubanduse arvustiku andmed. Seda näeme järgmises peatükis.

Kuidas mõjus wiljainaldus väliskaubandusele?

Telmises peatükis näitasime, et otsekohejeks põhjuseks, mis muutis meie kaubabilansi läinud aastal passiivseks, oli suur laenukapitalide juurevool meie majandusse. Suurte rahasummade juurefiginemine tõi majandusse tõusu ja liikumist. Ühtlasi aga tõestus kohe see, mida kõigis teistes maades, kui ka meigi juures on alati tähele pandud, nimelt — et juurejooneline laenude kasvamine („lahtiste fraanide poliitika“ või krediidi-inflatsioon) juurendab hoogsalt sissewedu ja kaldub wägise kaubabilanssi passiivseks muutma.

Arvustiku andmeid lähemalt waadeldes näib aga nii olevat, et hoolimata väga tuntavast krediidi-inflatsioonist, oleks kaubabilanjs siiski wististi taja-kaalustunud, kui meid 1928. aasta sügisel poleks tabanud ränk wiljaikaldus.

Wiljaikalduse mõju kaubabilanfile.

Nimelt nähtub wäliskaubanduse statistikast, et esimese 9 kuu jooksul oli sissewedu läinud aastal 94,7 miljoni krooni juur, wäljawedu aga 96,4 milj. krooni, seega oli esimese 9 kuu kaubabilanjs aktiivne, — 1,7 miljoni krooni wõrra. Kuid wiljaikaldus sundis meid wiimase kolme kuu jooksul märksa rohkem sisse wedama, kui nende kuude kestel eelmistel aastatel oli sisse weetud. Kolme wiimase kuu sissewedu on 36,6 milj. krooni, wäljawedu — 30,7 milj. krooni. Kuimõrd 1928. a. kolme wiimase kuu jooksul tuli rohkem sisse wedada terawilja, jahu, kartulid ja loomatoitu, wõrreldes kahe eelmise aasta kolme wiimase kuuga, see nähtub järgmisest tabelist:

Okt., nov. ja detj. kuu jooksul
sisseweetud terawilja, jahu, kar-
tulid ja loomatoitu tuhande-
tes kroonides:

1926. a.	5.277
1927. a.	5.174
1928. a.	9.485

Ilma ikalduseta oleks kaubabilanjs tasakaalustunud.

Need arvud näitavad selgesti, et kui viljasaak oleks 1928. aastal olnud sama suur, kui 1926. ja 1927. aastal, siis oleks meie kaubabilanjs, hoolimata väga tuntu-
mast krediidi-inflatsioonist, jiski ots otsaga kofku tulnud wõi koguni wäikse wäljaveo ülekaaluga lõppenud. Nimelt on tera-
wilja, jahu, kartulite ja loomatoidu jisse-
wedu 1928. a. kolme wiimase kuu kestel 431,1 milj. senti wõrra suurem, kui sa-
made ainete jissewedu 1927. aastal, ja 420,8 milj. senti wõrra suurem, kui 1926. aasta samadel kuudel. Üldine jisseweo summa aga oli 1928. a. 426,4 milj. fr. wõr-
ra wäljaveost suurem. Kui me veel ar-
wesje wõtame, et ikalduse otsekoheisel mõ-
jul wististi ka mitmesuguseid teisi aineid tuli rohkem jisse wedada, kuna aga wälja-
wedu ikalduse mõjul ka juba 1928. aas-
ta lõpu-kuudel pidi wäiksem olema, kui see ilma ikalduseta oleks olnud, siis tohiks küll wist — kui mitte just päris kindel, siis igatahes üliwäga tõenäolif olla, et ilma erakordse wiljafalduseta oleks meie 1928. a. kaubabilanjs 426,6 milj.-sendilise jisse-
weo ülekaalu asemel lõppenud wäljaveo ülekaaluga, kuigi see ülekaal ei oleks ar-
watavasti mitte väga suur olnud.

Rõigest sellest peab järeldama, et need suured kapitalid, mis 1928. aastal lae-
nude näol meie majandusellu walguisid, mitte ei ole uisa-päisa ära raisatud asja-
tundmatult ja fergemeelselt kaalutud ette-

mõtete peale ja ebatootvaks laiutamiseks. Nähtavasti on meie „tulundustegelaste“ ettevõtlikkus ja eriline oskus tuntavalt edenenud, võrreldes 1921.—1923. aastate „Gründertumi“ („asutamise“) ajajärguga, nii et 1928. aasta uued kapitalid on võrdlemisi otstarbekohast mahutamist ja tulutoovat kasutamist leidnud.

Metsaekspord 1928. aastal.

Rüüsimuse kõigefülgse valgustamise huvides ei saa meie aga siiski ära märkimata jätta, et 1928. aastal on metsajasaduste väljavedu erafordiselt suure summa välisvaluutat maale toonud. Nimelt on 1928. aastal metsajasaduseid välja veetud 21,4 milj. krooni eest, eelmisel neljal aastal aga 12,4 kuni 14 milj. krooni eest. Metsaekspordist saadud summa kasvamine on tingitud sellest, et metsa veeti suurem hulk välja, kauba liigid olid väärtuslikumad ja hinnad olid soodsamad. Oles metsajasaduste hind ilmaturul olnud madalam, siis oles ka metsaekspordist vähem raha saadud, ja meie väljaveo üldväärtus oles sellele vastavalt teatava summa võrra väiksem olnud.

Skulduse mõju käesoleva aasta kaubabilansile.

Kuid läinud aasta viljailaldus ei lõõnud mitte üksnes 1928. aasta kaubabilanssi augu — 426 milj. senti suuruses. Ka tänavune bilanss kannatab minevaastase ikalduse tagajärgede all, ja õieti veel suuremal määral, mis on ka väga

aruksaadam, kuna läinud aastal waid kolm wiimast kuud ikalduse mõju tunda said, käesolemal aastal aga 8—9 kuud, — aasta algusest kuni uue lõikuseni.

Nimelt näitab väliskaubanduse statistika, et meie põllumajandussaaduste väljavedu on käesolewa aasta esimese 8 kuul festel olnud wäiksem samade saaduste väljaveost läinud aasta esimese 8 kuul festel järgmisel määral:

aia- ja juurvilja alal	2,7 milj. krooni
karjasaaduste alal	3,5 " "
loomariigi ainete alal	0,5 " "
ühtekoftu	6,7 milj. krooni

Sama 8 kuul jooksul oleme aga sunnitud olnud põllusaadusi rohkem sisse wedama, kui eelmise aasta samade kuude jooksul, järgmisel määral:

terawilja ja jahu	4,4 milj. krooni
aia- ja juurvilja	0,6 " "
seemneid, taimi ja nende ofi	0,6 " "
ühtekoftu	5,6 milj. krooni

Bilanss põllumajandussaaduste alal halwenenud, teistel aladel aga paranenud.

Koftu arwates summat, mille wõrra põllumajandussaaduste väljavedu on wähenenud ja sissewedud suurenenud käesolewa aasta esimese 8 kuul jooksul, wõrreledes läinud aasta samade kuudega, saame 12,3 miljonit krooni. Selle summa wõrra on meie põllumajandussaaduste sisseweo

ja väljaveo vahetord halvenenud käesolewa aasta esimese 8 kuu kestel, wõrreldes läinud aasta samade kuudega. Et see halvenemine on otsekoheselt tingitud wiljainaldusest, seda ei tarwitse põhjendada hakata, kuna see on iseenesest päewaselge.

Läinud aasta esimese 8 kuu kaubabilans oli aktiivne 1,2 miljoni krooni ulatuses (väljavedu oli 84,2 milj. krooni, sissewedud — 83 milj. krooni suur).

Kui käesolewal aastal oleks sisseweo ja väljaveo vahetord kõigil teistel rahwamajanduse aladel, peale põllumajanduse, jäänud samajuguseks, kui see oli läinud aastal, siis peaks üldine kaubabilans käesolewa aasta esimese 8 kuu kohta olema 12,3 milj. krooni wõrra passiivsem, kui läinud aasta samade kuude bilans, sest nii suure summa wõrra halvenes põllumajandusjaaduste sisse- ja väljaveo vahetord. 1,2 miljoni krooni wõrra aktiivse kaubabilansi asemel peaks olema passiivne bilans 11,1 miljoni krooni ulatuses.

Tõepoolest aga näeme, et käesolewa aasta esimese 8 kuu bilans on waid 8,3 milj. krooni wõrra passiivne. See tähendab, et teised rahwamajanduse harud on omalt poolt aidanud täis täita seda puudujääki kaubabilansis, mis wiljainalduse tagajärjel põllumajandusjaaduste alal on tekkinud. Teiste sõnadega tähendab see seda, et teistes rahwamajanduse harudes on väljaveo ja sisseweo vahetord käesolewa aasta esimese 8 kuu jooksul 2,8 milj. krooni wõrra soodsamaks kujunenud,

nende bilanss on selle summa võrra aktiivsemaks muutunud, võrreldes läinud aastaga.

Valitsus „arstib“ majanduselu ilma haigust uurimata.

Meie „tugev valitsus“ ei ole enne riide- ja nahakauba tollide tõstmist nähtavasti sugugi vaevaks võtnud välja selgitada, millistes majandusharudes on meie kaubabilanss passiivseks muutunud, millised põhjused on selle nähte välja kutsunud, kas need on kestva, struktuurilise iseloomuga, või ajutist, üleminevat laadi. Ettetoodud arvustifüüsilised andmed näitavad päevaselgelt, et meie tänasevuse kaubabilansi passiivsuse põhjuseks on erafordne ja ajutine nähe — viljafalduis, mis halvendas põllumajandusjaaduste sisse- ja väljaveo vahetorda esimese 8 kuul testel 12,3 miljoni krooni võrra, võrreldes läinud aastaga, kuna aga teiste majandusharude, ja eestkätt just tööstuse jaaduste väljaveo ja sisseveo vahetord ei ole mitte halvenenud, vaid just vastukoisa, — on paranenud, on aktiivsemaks läinud, — nad on aidanud oma suurenenud väljaveo ülekaaluga vähendada seda passiivjust, mis viljafalduise tõttu põllumajandusjaaduste alal teffinud.

D. Strandmani valitsus aga võtab ja paneb just tööstusjaadustele ennenägemata ränga tolli peale, mida võib täie õigusega keelutolliks nimetada!!

Walitsjus mõistmatu loomatohtri oja etendamas.

Mis ütleksime meie niijuguhest loomatohtrist, kes haiget hobust ravitsedes ei wõta waewaks kõige pealt wälja selgitada, misjuguine elund on loomal haigestunud, kui kõrge on palawik, millistest põhjustest on haigus alguse saanud jne. jne., waid muudkui huupi ajab loomale juured portsjonid kangeid rohke sisse? Ei ole wist kahtlust, et iga inimene jarnase loomatohtri kiires korras minema kihutaks.

Just seesuguse mõistmatu loomatohtri wiisi on aga talitanud Strandmani walitsjus riide- ja nahakauba tollide tõstmisel. Ometi nõuab aga rahwamajanduslik organism tema kätajärgelt veel palju juuremat ettewaatust ja järeelkaalumist, kui hobuse organism, kuna esimene on märksa keerulisem ja kuna iga majanduspoliitiline korraldus tekitab suure hulga kaudseid tagajärgi, mida on waja õieti ettenäha ja arwesse wõtta, kui ei taheta eksijamme astuda, mis tuhandetele ja kümnendetele tuhandetele inimestele walusalt luusse ja lihasse lõikawad.

Milleks oli waja majanduselu jegi
paisata?

Olgu weel tähendatud, et juunikuust saadik on meil wäljawedu sisseweost kõige aja märksa suurem, nii et kaubabilansi passiwsus iga kuuga jõudsasti wäheneb. Pealegi oli septembrikuu esimesel poolel juba täiesti kindel, et meil tänawu mitte enam ikaldusaasta ei ole, waid wõrdlemisi

üsnä hea saagiaasta. Seega oli meie majanduselu täitsa normaalselt paremusse poole arenemas ja wiljakaldusest tekkinud kaubabilansi passiivsus iseenesest, täiesti loomulikul teel, ilma waewata ja waluta kahanemas ning kadumas. Milleks oli niisugustel oludel tarwis meie rahwamajanduse kustumise ja terwenemise protsessi äkitselt segi paisata ilmarefordiliste tollidega tekstiil- ja nahakaupadelt?

Seda ei saa mitte millegiga põhjendada ega wabandada.

Minew-aastase krediidi-inflatsiooni mõju tänapäevasele kaubabilansile.

Asja kõigeülgseks walgustamiseks olgu juure lijatud, et wiljakalduse kõrwal veel üks teine tegur mõju avaldas jões juunas, et käesolewa aasta esimeste kuude kaubabilansi passiivseks muuta, ja nimelt —

läänud aasta krediidi-inflatsioon.

Wälismaailt jisseweetawate kaupade seas on ju teatavasti hull niisuguseid kaupu, mida neli, wiis ja kuus kuud ette peab tellima. Sellepärast weeti käesolewa aasta alguskuude jooksul veel rohkesti niisuguseid kaupu sisse, mille tellimised olid juba läänud aasta teisel poolel, krediidi-inflatsiooni hooajal ära antud.

Kuidas tööerakondlased püüawad oma süüdi sotsialistide peale weeretada.

Pärast seda otjustagu nüüd lugejad ise, mis arwata sellest, kui „Waba Maa“ juhtkirjanik M. M. 8. septembri juhtkirjas

püüab A. Rei valitsust selle eest vastutavaks teha, et meie kaubabilansis tänavu esimestel kuudel passiivne oli, kuna aga Strandmani valitsuse tööle asumisel olid wäliskaubanduse olukord paranenud, wäljawedu sisseweost suuremaks kasvunud ja wälisvaluuta tagavarad Eesti Pangas tõusnud. On ju ometi kõigile teada, et juba juunikuul oli meie wäljawedu märksa suurem kui sissewedud. D. Strandmani valitsus aga astus tegelikult alles juuli keskpaigas ametisse (tema wälimine riigikogus leidis aset 9. juulil). Sellest näeme, et A. A. katse kaubabilansi aktiivseks muutmist D. Strandmani valitsuse teeneks tembeldada, pole muud, kui selle valitsuse ehtimine wõõraste sulgedega.

Niisama ilma igajuguse aluseta on ka see, kui A. A. püüab, — „Kaja“ mõttelegetaid artikleid järele korutades, — A. Rei valitsust vastutavaks teha käesolewa aasta alguskuude kaubabilansi passiivsuse eest. Kuivõrd selles passiivsuses valitsuse majanduspoliitika süüdi on, siis võiks etteheiteid teha waid J. Tõnissoni valitsusele, kes laskis krediidi-inflatsioonil kaudmale minna, kui see rahwamajanduslikult lubatav oleks olnud. Kuna Tõnissoni valitsusest ka tööerakond osa wõttis, siis langeb wastutus ja süü ka tööerakonna peale. Sotsialistid aga ei wõtnud J. Tõnissoni kabinetist osa ja ei kanna sellepärast ka ühtegi wastutust selle valitsuse majanduspoliitika eest.

Tööerakonna poliitika iseloomustamiseks olgu veel järgmine asjaolu siin kohal ära märgitud. Alles käesoleva aasta kevadel, weidi enne riigikogu valimisi, ilmus tööerakonna keskkomitee väljaandel raamatufene, mis kannab pealkirja: „Mida tahab tööerakond? Tööerakonna eeskawa ja põhimõtted.“ Selles raamatukeses kirjutatakse muuseas:

„Raudseid maske tuleb järk-järgult vähendada ja juhtida ainetele mida tarvitavad peaaesjalikult jõudumad sihid, eriti mõjuvalt maksustades uhusasju, kusjuures tollid esimese järgu tarbeainete pealt tulewad miinimumini wiia.“

Seda lubati käesoleva aasta märtsis-aprillis. 14. septembril aga paneb walitsus, mille eesotjas seisab filmapaistwaim tööerakonna tegelane, lihtjale pesuriidele, jaabastele, pitsile ja muudele kõige waesema rahwa igapäewastele tarbeainetele ennenägemata rängad tollid peale, mis mitmekordselt ületawad kõigi teiste riikide maksimaalsed tollid. Seejuures pole ühtegi põhjust leida, mis niisugust tollitõstmist kuidagi õigustaks.

Seega on tööerakond talitanud risti vastu-otsa oma walimiseelsetele lubadustele. Kuidas hinnata niisugust tegumiihi, see jäägu lugejate otsustada.

Kas õigustab riide- ja nahatööstuse seisuford tollide tõstmist?

Gelmises peatükis näitasime armustifu andmete waral, et wiljaikalduse tagajärjel on tänawu meie põllumajandussaaduste sisse- ja wäljameo waheford rängasti halwenenud, wõrreldes läinud aastaga. Sellewastu on teistes rahwamajanduse harudes, eeskätt nimelt tööstuses, sisse- ja wäljameo waheford tänawu paranenud, aktiivsemaks muutunud.

D. Strandmani walitsus aga on miskipärast heaks arwanud just tööstussaadustele ränka tolli peale panna, et nende abil wähendada sissewedu ja wiia meie faubabilanjs tasakaalu.

Miskipärast walitsus kõigi tööstusharude hulgast nimelt just riide ja nahatööstuse selleks wälja walis, et neid ränkade keelutollidega „kaitsta“, jeda ei suuda keegi seletada ega põhjendada.

Kui pealiskaudselt walitsus riidetolle „põhjendab“.

Riidetolle põhjendab walitsus ülitwäga lühidalt ja lafooniliselt. Tuuakse ette waid kuus arwu, mis näitawad, et puuwillase ja willase riide ning puuwillase lõnga ja niidi sissewedu oli 1928. aastal tuntawalt suurem, kui 1927. aastal. Siis öeldakse: see asjaolu sunnib tõsiselt kartma, et kodumaa tekstiiltööstus on sunnitud tegewust lõpetama, kui juba aegjasti wastawaid abinõusid sisseweo piiramiseks tarwitusele

ei mõeta. Mõjuvam abinõu selleks on
sissemee tollide kõrgendamine.

See on terve „põhjendus“!! Baewalt
on kunagi üht suurt muudust põhjendatud
nii kergelt ja pealiskaudselt!

Et hoogne sissemee tõus 1928. aastal
oli waid ajutine nähtus, mis tingitud suu-
rest laenukapitalide rohkest (inflatsioo-
nist), see on meie walitjusele muu-
dugi teadmata. Samuti ei põhjenda
walitjuse seletuskiri mitte poole sõnagagi,
mis pärast terve rea saaduste jaoks just
säherdused, kõiki siitamaalseid ilmareforde
kaugele warju jätkwad tollimäärad on
wälistamalitud. Olgu näiteks meele tuleta-
tud, et lihtsa trükitud sirsiriide peale on
tollid pandud 1095 senti kilogrammilt,
kuna teiste maade kõrgeim tollimäär, —
Rumeenia oma, — on waid 294 senti, see
on — peaaegu neli korda madalam! Muu-
des maades aga on trükitud sirsitoll — loe
ja löö käsi kokku! — 5 kuni 14 korda ma-
dalam, kui meie uus toll!

Kas on riidetööstus kokkuwarisemas?

Mis puutub seletusse, nagu oleks meie
riidetööstus „sunnitud oma tegemust lõ-
petama“, kui mitte kõrged keelutollid kähku
maksma ei panda, siis on „Rahwa Sõna“
weergudel täpsete andmete waral juba ära
näidatud, et niisugune kollitamine on waid
tühi jutt ja labane demagoogia, millega
walitjusel peaks piinlik olema esineda.
Arwustiku andmed näitawad, et meie rii-
detööstuse toodang aast-aastalt tõuseb, ja
et eriti ka 1928. aasta jooksul ei ole see

toodang mitte tagurpidi läinud, waid on kaswanud, ja koguni weel suuremal määral, kui eelmisel, 1927. aastal, hoolimata tollest kohutawast sisseweto kaswamisest, mis walitsuse kujutamise järele ähwardawat meie tekstiiltööstust surmale sügutada.

Kuid lasjeme arwudel kõneleda.

Puumilla ja puu-	Kalewimabri-
willariide kudu-	kud wal-
mise wabrikud	mistafid riiet
walmistafid riiet	

tuhandetes meetrites:

1924. a.	17.488	334
1925. a.	25.690	288
1926. a.	25.852	364
1927. a.	27.254	370
1928. a.	28.852	410

Seega suurenes puumillariide toodang 1927. aastal 1.402.000 meetri wõrra, 1928. aastal aga — 1.598.000 mtr. wõrra, seega märksa rohkem. Samuti suurenes kalewimabrikute toodang 1927. aastal waid 6.000 mtr. wõrra, 1928. aastal aga 40.000 mtr. wõrra, — jällegi märksa rohkem.

Nii näeb wälja see kohutaw tekstiiltööstuse kokkuwarisemise hädasoht, mida walitsus püüab meile ette nõiduda!

Seejuures tuleb arwesse wõtta, et meie tekstiil-suurtehased on wiimastel aastatel tululiku leidnud olemat üht osa oma masinatest ja sisseseadetest Gestist wälja wedada ja nendega Lätis ja Leedus uusi ettemõtteid käima panna. Sellest hooli-

mata on tekstiiltööstuse toodang kodumaa vabrikutes jooksul kasvunud.

Textiiltehasde toodangu kasvamine peegeldub vastu muuseas ka tekstiiltööstuse tooresainete ja poolvalmis ainete sisseveo kasvamisest. Nimelt näeme, et toorest puuvilla ja puuvilla osi on meile sisse veetud:

1927. a. 902,6 milj. senti eest,

1928. „ 1.107,9 „ „ „

see on — 1928. aastal on neid enam kui 200 miljoni senti võrra rohkem sisse veetud, kui eelmisel aastal.

Samuti on puuvilla niiti ja lõnga 1928. aastal 32,3 milj. senti võrra rohkem sisseveetud, kui 1927. aastal.

Ka villase lõnga sissevedu, mis 1925.—1927. aastatel kõikus 83,1 ja 89,2 milj. senti vahel, tõusis 1928. aastal 160,5 miljoni sentini.

Ühtlasi on ka tekstiiltööstusjaaduste väljavedu 1928. aastal kasvunud — 1626,4 milj. sentilt 1841,4 milj. sentini, s. o. 214,7 milj. senti võrra, — jällegi rohkem, kui samade jaaduste väljavedu kasvab eelmisel aastal, mil see 1433,3 milj. sentilt tõusis 1626,4 milj. sentini, s. o. 191,3 milj. senti võrra.

Kas on nahatööstus hülka minemas?

Mitte teist ei ole lugu ka nahatööstusega. Nagu „Rahva Sõna“ laupäeval, 19. oktoobril, näitas, on ka meie saapavabrikute ja tooresnaha ümbertöötamise tehaste toodang aast-aastalt kasvunud.

Nimelt on meie kolme suurema saapavabriku toodang kasvanud järgmiselt:

	Valmistatud jalanõusid 1000 paari	Toodangu väärtus 1000 fr.
1926. a.	226,5	2.539
1927. „	225,3	2.929
1928. „	249,7	3.188

Nagu näeme, on niihästi saabaste arv, kui ka toodangu väärtus 1928. aastal jõudjasti kasvanud.

Suuremate tooresnaha ümbertöötamise vabrikute (tööliste arvuga üle 20) toodang ja selle väärtus on järgmiselt kasvanud:

	Ümbertöötatud tooresnahkade arv tuhandetes	Toodangu väärtus tuhandetes fr.
1924. a.	184	4.069
1925. „	218	5.452
1926. „	205	5.986
1927. „	227	5.723
1928. „	232	6.195

Sällegi näeme, et 1928. a. on niihästi saapa-, kui ka nahavabrikute toodang tõusnud. Valitsuse seletuskirjas aga kujutatakse asja nii, nagu oleks need vabrikud hirmsa sissemee tõttu katastroofilises seisukorras ja iga filmapill oma uksi sulgumas!

Meie riide- ja nahatööstuse tõelik olukord.

Ettetoodud andmetega ei taha meie mitte öelda, nagu oleks meie riide- ja nahatööstus õitsval järjel. Ei, ka nende

tööstusharude seisuford ei ole sugugi hiilgaw, kuna ettevõtted suuremalt osalt sunnitud on waid osalise koormatusega töötama — turgude puudusel. Olgu näiteks Kreenholmi peale tähendatud, mis enne ilmajõda täie koormatuse all töötas 10 kuni 12 tuhande töölisega, kuna ta nüüd harilikult waid 3 kuni 4 tuhande töölisega töötab. Töösturitel tuleb palju osawust ülesnäidata ja rohkesti waewa näha, et oma jaadustele uusi turge juure wõita ja wanu turge alal hoida. Pealegi on suurem osa ettevõtetest wõlgadega kõwasti koormatud, — eriti on see maksew saapawabrikute kohta, — mis ka nende ärilist seisuforda tuntawalt raskendab.

Kõige selle tõttu on riide- ja nahatööstuse seisuford kaugel sellest, et hiilgaw olla. Aga milline majandusharu on meil siis õitswal järjel? Mis sugused rahwafihid wõiwad meil loorberitel puhata? Kas talupojad, kas tööliised, kas kaupmehed, kas käsitööliised, kas ametnikud ja teenijad? Kõigil on elu wäga raske, ent see ei anna ometi mitte walitsusele õigust sihilikult liialdama hakata, nagu oleks tekstiil- ja nahatööstus kofkumariisemas, nagu peafsid riide-, saapa- ja nahawabrikud oma ufsed sulguma, kui mitte riide- ja nahakaubale kiires korras kõrged keelutollid peale ei panda.

Kuigi nende tööstusharude seisuford kaugeltki hiilgaw ei ole, ometi ei seisja nemad ka mitte sedawõrd katastroofi lähel, nagu walitsus püüab oma seletuskirjades

asja fujutada. Soolimata suurtest rafustest näeme riide- ja nahatööstust kasvavat ja arenemat. Nagu öeldud, ei ole õieti üfski meie majandusharudest tuntavalt paremas feisuforras. Kõigil nendel tuleb suurte rafustega mõidelda. Kas peakime siis kõigi majandusharude faifefis igafuguste välismailt fiffeweetavate kaupade peale feelutollid mafima panema? Kuhu meie aga fellega küll välja jõuame, kui me endid üleilmfifef tööjao- tufef ja faubavahetufef otfefui Siina- müüiriga ära eraldame? Kas me niifugu- fes „splendid ifolation'is“ (hiilgavas eraldufef) mitte ära ei lämbufes?

Jalanõude toodang ja fiffeweedu ning feelutollid.

Olgu juure lifatud, et „Rahva Sõna“ arveftufe järgi meie faapavabrikud juu- davad waid wawalt poole fifeturu nõud- mifef jalanõude alal rahuldada, kuna um- bes sama suur hulk jalanõufid walmif- tafse käfifsi, välismailt aga weeti fiffe 1928. aastal kõige rohkem waf 3% meie üldifef jalanõude tarwidufef ja umbes 6% suurte faapavabrikute toodanguft. Uus toll, mis jalanõude peale pandud, on aga kõrgem, kui töölfie töötasu ja muud fulud, peale materjali hinna. (Tolli on 511—657 fenti ühfelt faapapaarilt). Mii- fuguife tolli juures on üldfe mõimata wäljamaalt weel faapaid fiffe wedada, fef wäljamaa faapavalmiftaja peakfs, kui ta tahab meie turule pääfeda, oma faabas- tele määrama nii madala hinna, et fee

enam täit materjali väärtustki ära ei tasu, saapa valmistamise kuludest sootuks kõnelemata. Et niisuguse tollimäära juures sissevedu päris võimataks muutub, on päevajelge. Minuke liif jalanõusid, mida üldse veel saab sisse vedada, on — toredukskaup rikaste inimeste jaoks, kes oma tuju ja maitse rahuldamiseks võivad igat hinda maksta. Sgasuguste muude jalanõude juhtes aga on uued jalanõude tollid täielikud keelutollid selle sõna kõige täpsemas mõttes.

Riide- ja nahakauba tollide tõstmist ei saa millegiga õigustada.

Kõike kofku mõttes näeme, et ei teks- tiil-, ei nahatööstuse seisukord ei õigusta neid peadpööritlevalt kõrgeid tolle, mis riide- ja nahakauba kohta 14. septembril j. a. maksma pandi. Pealegi näitavad arvustiku andmed, mis Tallinna 1. ja 2. järgu kaupmeeste märgufirjas ettetoodud, et käesoleva aasta esimesel poolel on just kõigi nende kaupade alal, mis 14. septembril ränga tolli alla pandi, sissevedu tunduvalt vähenenud, võrreldes läinud aastaga, maha arvatud vaid väikesed erandid. Seda näeme järgmisest tabelist:

Sisseveetud tuhand. kroonides
1928. a. 1929. a. 1.
poolaastal

Puuvillast lõnga	379	74,5
Puuvillaseid kangaid, pleegitud ja pleekimata	617,4	174,4

Puuvillaseid kangaid wärwitud, kirjult koetud, wärwiga ületrükitud ja merjeriseeritud	3.191,6	1.678
Willaseid kangaid, mida üle 5 ruutmtr. ühes kilogrammis	2.163	991,2
Salanõusid, eraldi nimetatamata	167,3	104,5
Kummist salanõusid riide, naha jne. lisandustega ja ilma	1.199	638,7
Ümbertöötatud juuri nahku	974,4	270,1

Nagu näeme, on uute tollide alla pandud kaupade sissewedu käesolewa aasta esimesel poolel tundumalt tagasi läinud, — peale wäheste erandite. Seejuures tule-
tame meele, et käesolewa aasta esimesel poolel tuli sisse hulk niisuguseid kaupu, mis juba läinud aasta teisel poolel, krediitidega laiutamise ajal olid tellitud. Sellepärast wõis kindlasti ettenäha, et käesolewa aasta teisel poolel nende kaaduste sissewedu iseenesest weel enam tagurpidi läheb, ilma et selleks waja oleks kõrgeid tolle maksma panna.

Lubamata naljaheitmine rahwamajandusega.

Niisuguste asjaolude juures tundub ilmarefordidest mitmewõrra kõrgemate tollide maksmapanemine otsekui lubamata naljaheitmisena niisuguses tõsises asjas,

milliseks tuleb lugeda riigi majanduspoliitikat üldse ja tolliasjandust eriti.

Ent meie töötavale rahvale läheb niijugune naljaheitmine liig kalliks maksma.

Mis arwab majandusteadus passiivsest kaubabilansist.

Kuna tollide tõstmist kõige aja põhjendatakse peamiselt passiivse kaubabilansiga, siis ei ole üleliigne weidi pikemalt peatuda küsimuse juures, kas on passiivne kaubabilans tõepoolest niijugune halb ja hirmus asi, mida on ilmtingimata tarwis nii ruttu kui võimalik, ja ükskõik misjuguise hinna eest ära kaotada, ning kas eriti just kõrged sisseweetollid on selleks kohane ja soovitav abinõu.

Nende küsimuste peale annab majandusteadus väga selge ja kindla, ja nimelt eitawa wastuse.

Kõige pealt olgu tähendatud, et nõnda nimetatud soodja ja ebasoodja kaubabilansi õpetus on majandusteaduses juba ammugi ekslikuks tunnustatud. Ei keegi muu, kui majandusteaduse juured klassikerid ja alusepanijad David Hume ja Adam Smith lükkasid juba 18-ndal sajandil selle õpetuse nii põhjalikult ümber, et see õieti enam iialgi ei oleks tohtinud kodukäijana uuesti nähtavale ilmuda.

Mis nüüdisaja majandusteadus kaubabilansist kõneleb, seda võib lühidalt järgmiselt kokku võtta.

Sga riik tajub välismaa kaupade sisse-
vedu peamiselt oma kaupade väljaveoga.
Seepärast ei saa ükski riik igavesti roh-
kem sisse vedada, kui ta välja veab. Kui
riiklased riigid siiski võivad omale niijuust
toredust lubada, — nagu teada, on ri-
ikaste ja kapitalivõimjate riikide kaubabi-
lants enamasti ikka passiivne, — siis on
selle nähtuse tähtsamaks (kuigi mitte ai-
nukeseks) põhjuseks see, et varemalt on
need riigid juuri kapitale teistesje maa-
desje välja vedanud ja seal tööle rafen-
danud, mille tõttu nüüd nende kapitali-
dega teenitav puhaskasu sealt kodumaale
tagasi woolab.

Rehwal ja kapitalivaejel Gestil ei saa
muidugi juttugi olla misjijugusest nime-
tamismäärjese kapitali väljaveost ja
wõõrsil tööle rafendamijese, — mahaarwa-
tud waid mõni wõrdlemijesi piijuse erand,
mis tolli-wahefordadest tingitud, nagu
näiteks abitehaste asutamine Lätis ja
Leedus meie riidetöösturite poolt. Neid
erandeid ei maksa arwesse wõtta esiteks
nende wõrdlemijesi wäijse ulatuse pärast, ja
teijese sel põhjuse, et samajugustel põh-
justel ka Läti ja Leedu töösturid püüawad
meil oma abiettemõtteid ellu kutsuda, nii
et jarnased kapitali väljaveod wastamijesi
tasakaalustuwad.

Sgatahes on selge, et meile kusagilt ei
ole niijuguseid rahajumme aastast-aas-
tasse sisse woolamas, mida riiklased kapita-
listlikud riigid saawad oma wälismaail tööle-
rafendatud kapitalidelt. Sootuks selle

vastu, me peame iga aasta väljamaale saatma sõrdlemisi suured summad oma välismõlgade protsentide tasuks, kui ka põhivõla järkjärguliseks kustutamiseks. Sellepärast ei saa meie kaubabilanjs, mis moodustab kaugelt suurema osa meie maksubilansist, kehtvalt passiivne olla, vaid ta peab üldreeglina aktiivne olema, — kui sõrd kaupade väljameole abiks ei tule nõnda nimetatud „nägematu väljamõdu“, ja nimelt — raha, mida välisloobureisijad ja sumvitajad meile jätavad, meorahad, mida Eesti kaubalaewastik teenib jne. jne.

Kuid sellepärast ei tarvitse meie mitte arvata, nagu oleks passiivne kaubabilanjs niisugune lubamatu ja hukatuslik asi, mida isegi ajutise ja üleminema nähtusena milgi tingimisel ei tohi kannatada, vaid mille kõrvaldamiseks tulevad alati kõik rattad käima panna ja kõige äärmisemad abinõud kasitusele võtta.

Passiivne bilanjs võib olla hädatarvilik ja kasulik.

Olgu esmalt tähendatud, et kõige tähtsam on ikka see, missuguseid kaupu sisse weetakse ja milleks neid tarvitatakse. Kui üleliigne sissevedu on tingitud ebatootivate saaduste tarvitamisest, näiteks relvastuse suurendamisest, laialdasest toredusainete tarvitamisest jne., siis tähendab passiivne kaubabilanjs tõesti rahwamajanduslikku raiskamist, ja selle järeldujeks on rahwa waejenemine, või vähemalt

talistuse tema jõukuse kasvamisega. Kui aga sisse weetakse masinaid, kunstväetist ja teisi valmistusabinõusid ning nende abil tõstetakse omamaa majandusettevõtete tulutootvust, varustades neid moodustamata ja täiuslikumate sisseostetega, siis pole passiivne kaubabilans, kui ajutine nähe, mitte kahjulik, vaid võib väga kasulik, ja isegi hädatarvilik olla. Paremini varustatud ettevõtted hakkavad varsti odavamini ja paremas headuses kaupu valmistama, mille tõttu ettevõtete võistlusvõime kasvab ja nendel kergem on niihästi välisturgudele pääseda, kui ka omamaa turult välismaa kaupu välja tõrjuda.

Nagu eespool öeldud, ei saa meie kaubabilans kestvalt passiivne olla, vaid peab üldreeglina aktiivne olema. Ent see ei tähenda sugugi, nagu peaks väljavedu tingimata just igal aastal ja igal kuul sisseveost suurem olema. Ei ole iheendaft veel midagi kardetavat, kui kaubabilans ajutiselt passiivseks muutub. Teatavatel juhuftel, nagu näiteks, kui wiljakalduse järele on tarwis seennemilja sisse vedada, on see möödapääsematu ja isegi väga tarvilik ja kasulik, nii et passiivset kaubabilanssi sugugi ei tarvitse pimedast peast ja paaniliselt karta.

Passiivne kaubabilans paraneb iseenesest.

Passiivsel kaubabilansil on muuseas see omadus, et see warem või hiljem kutsub ise niisugused vastumõjud esile, mille tõttu sissevedu vähenema ja väljavedu

juurenema hakkab ning kaubabilansis tase-
kaalustub ja aktiivseks muutub, — igata-
hes küll sel ilmtingimata nõuetaval eel-
dusel, et paberraha juure ei trükitä ja
laenude alal inflatsioon ei tehta. Kui
riigi rahaliikumise korraldajad ja majan-
duselu juhtijad omalt poolt vastava fre-
diidi-poliitikaga (diskondi ja välisveks-
lite käsitamise alal) selleks veel teadlikult
kaasa aitavad, siis võib alati rahulikult
oodata ja kindel olla, et passiivne kauba-
bilansis õige ruttu iseenesest aset annab
aktiivsele bilansile, ilma et vähemasti
majadust oleks kõrgete keelutollidega sisse-
vedu kähkistama hakata.

Mis teadusmehed asja kohta lausuvad.

Wäga õieti kirjutab selle kohta Saksa
majandusteadlane Wilhelm Röpke, keda
teaduslik arvustus — ajakiri „Soziale
Praxis“ 1923. a., — nimetab „sügarvate
tungivaks analüütikaks ja süstemaati-
keriks“, oma teoses „Raha ja väliskaub-
bandus“ (Zena, 1925. a.):

„On eksitus arvata, nagu võiks raha-
kursis „kõikumäe hakata“ paljalt sellepärast,
et tol maagilisel imeloomal, mida nime-
tatakse massubilansiks, on tuju tulnud
passiivseks muutuda. Ettekujutus, nagu
võiks väliskaubanduse liikumine kunagi
rahakursi kõikumise põhjuseks olla,
pöörab tõsiasiad lihtsalt pea peale. Nii-
hästi põhimõttelised kaalutlused, kui ka
tegelikud kogemused näitavad, et rahalii-
kumise olud on algtegur ja väliskauban-

duse liikumine on tagajärg (die Währungsverhältnisse sind das Primäre und die Bewegungen des Aussenhandels das Sekundäre). On väga võimalik, et majajubilansi halvenemine võib väliskraade kurni tõsta, kuid see kurni tõus paneb automaatselt niisugused jõud liikuma, mis embleemid kas sellekohase süstemaatilise rahakurni-poliitika toetusel, või ilma selleta, wastupidise tendentsi (kalduvuse) väliskaubanduse liikumises esile kutsuvad, kui aga paberraha hulka ei suurendata. Rahakurni langemise tagajärjel tekib liikumata raha massis auk, mis avaldab hindadele niisugust survet, et sissetoo ventiil finni vajub ja väljaveo ventiil avaneb. Kus aga uut paberraha juure trükitakse, seal jääb ka hindade langus ning ühes sellega ka väliskaubanduse ja rahakurni automaatne paranemine tulemata; sissetoo tühin ei kustu seal mitte ära, vaid jääb alale või koguni kasvabki veel. Sellepärast võivad rahaolude parandajad (Währungsreformer) väliskaubanduse arvustiku peale käega lüüa ja otseselt asuda kurni juure kallale, nimelt — riigi eelarve puudujäägi ning keskemisjonipanga inflatoorilise krediitipoliitika kõrvaldamisele."

Et raha valgumine ühelt maalt teise ei ole mitte „ebajoodja“ kaubabilansi tagajärg, vaid selle põhjus, seda rõhutab ka tuntud rahaliikumise teoreetik R. Mises oma teoses „Raha ja ringvooluvahendite teooria“ (1912. a. väljanne, lk. 204 j.j.). Et klassikaline majandusteadus selle tõe-

liku põhjusliku vahetorra. selgeks tegi, seda loeb Mises üheks selle teaduslikuks juurjaamutuseks. Ühtlasi näitab Mises, kuidas passiivse kaubabilansi juures tekiwad kohe tehingud, mis maksubilansi isenesest jälle tasakaalu viitvad. „Riiklikud korraldused rahvusvaheliste rahavoolude reguleerimiseks sel otstarbel, et rahvamajandusele kindlustada tarvilikku raha hulka, on samavähe vajalikud ja otstarbekohased, nagu näiteks wahelisegamised selleks, et kindlustada rahvamajandusele tema teravilja või raua tarvidust.“

Me ei suuda lõpuks keelduda tsiteerimast veel üht Schweitsi õpetlast dr. W. Bickeli, kes oma 1926. aastal väljaantud raamatus „Wabakaubanduse majanduslik põhjendus“ muuseas järgmist kirjutab:

„Riitsetollipoliitika põhjendamise katsed seisawad osalt haletsemisväärt madalal tasapinnal. Wanad, ammuaegu ümberlüfatud eksitused on jälle liikuma pandud. Kõigepealt olgu märgitud kaubabilansi teooria, mida ammugi surnuks loeti. Kuldraha asetamine paberrahaga on unesti ellu äratanud arvamise, nagu oleks tollid selleks vajalikud, et nende abil kauba- ja maksubilanssi mõjutada. Teatavate riikide rahakursi kofikuvarisemise süüdi püüti nimelt passiivse maksubilansi arwele kirjutada. Kestis kaua, enne kui lõpuks ära nähti, et põhjuslik wahetord on risti wastupidine, ja et tasandawa diskondi- ja dewiisi-poliitika toetusel väliskaubanduse sisemine dü-

naamita ka paberraha liikumise juures maksuaks jääb, kui paberraha liikumine seesmiselt terwe on, kuna aga inflatsioonistliku poliitika juures kõik rahafurši hoidmisel ette võetavad kaubitsemise takistused tagajärjetuiks jäävad. Rõigepealt püüti waluuta kokkumariisemist sellega ära hoida, et sisseweole takistusi tehti, milleks eriti toreduseained wälja waliti. Kuid ka toreduseainete tollid osutusid efsilöögiks. Sest wälismaaliste toreduskaupade kalinemine ei wähendanud toredusainete tarwitamist, waid üksnes juhtis ühest kohast tagasi tõrjutud ostujõu sisetäaliste toredusainete juure, tekitades kõrge konjunkturi kodumaa toreduskaupade walmistamise alal."

Majandusteaduse häwitaw otsus rahanduspoliitiliste tollide kohta.

Rõigil neil põhjustel ei tule imestada, kui W. Röpke ütleb, et majandusteadlase otsus rahanduspoliitiliste tollide kohta, millega püütakse rahafurši kindlustamise huwides wäliskaubanduse liikumist mõjutada, ei saa teistsugune olla, kui — häwitaw. „Niisuguste tollidega waid suurendatakse inflatsiooni pahet weel kaitsetollide pahedega, ilma et sellega wäliskaubanduse üldliikumist, liati aga weel rahanduslikku oluforda otsustawalt muuta suudetaks; niisuguste tollide abil wõideldakse waid haiguse wäliste tundemärkide wastu — abinõu-

dega, mis haigust ainult veel suurendavad. Waewalt võib mistisuguse rawitsemise wiisi kohta midagi veel halwemat ütelda."

See häwitaw otsus on ka Strandmani walitsuse riide- ja nahakauba tollide kohta täiel määral maffew.

Kas kõrgete tollidega saab vähendada tööpuudust?

Peale passiivse kaubabilansi on veel üks teine wäide olemas, millega püüatakse õigustada 14. sept. tolle. Nimelt on katjutud seletada, nagu oleks tollitõstmine selleks wajalik olnud, et omamaa tehastele ja töölisele tööd kindlustada ja sellega tööpuudust vähendada.

Waatame järele, kas peab see põhjendus arwustuse ees paika.

Olgu kõige pealt meele tuletatud, et kõne all olewad tollimäärad on ennenägematult kõrged, — jaolt 2, 3 ja kuni 4 korda kõrgemad olemasolewatest ilmar rekordidest samade kaupade tollide alal. Waewalt on nii kõrgeid tollimääre rawitatud isegi nõnda nimetatud „tollisõdades“, kus kaks riiki üksteise kiuste oma tolle peadpöörilawale kõrgusele üles winnanawad. Selle tõttu on meie 14. septembri tollid otsekui wäljakutseks kõigile neile wälisriikidele, kellega meie kaubanduslikus läbikäimises seisame.

Kas usuvad meie „tugeva valitsuse“ majandustargad, et teised riigid lasewad jeda omale rahulikult meeldida, et meie oma sisseweole sõjakalt kõrged tollid peale paneme? Kas ei ole meie valitsuse här-
rad selle peale mõelnud, et meie ka ikka oma kaupa väljavedada tahame? Minult oma väljavedu arendades saame meie aga tööd muretseda neile suurtele hulka-
dele inimestele, kes meil krooniliselt töö-
puuduse all kannatawad ja alatoitluse, tiifuse ning muude hädade käes waew-
lewad.

Tollide tõstmine hädaohtlik meie välja- weole.

Kas ei pea meie kartma, et välisrii-
gid meie sõjakale tollide tõstmisele wõiwad
vastata sellega, et nad panewad ka
meie maa saaduste sisseweo oma juures
kõrgendatud tollide alla?

Hiisugune hädaoht on kindlasti ole-
mas ja väga tõsine. Väga kergesti wõi-
wad meie tööstuse, kui ka põllumajandus-
saaduste ees üles kerkida uued tollimüü-
rid ja uued takistused wälisurgudele pää-
semisel, ja osa suure waewaga kätte wõi-
detud turgudest wõib jälle kaotsi minna.

Críti hädaohtlik oleks jee just sellele
tööstusharule, keda valitsus oma tolli-
dega eestkätt tahtis „kaitsta“, nimelt —
riidetööstusele, kelle saatus ja heaolu
oleneb peamiselt just wälisurgudest, kuna
enam kui kaks kolmandikku selle toodan-
gust läheb iga aasta välismaale.

Tagajärjeks tööpuuduse kasvamine.

Nii näeme, et jult 14. septembri tollitõistmine warjab endas suurt ja tõsiit tööpuuduse kasvamise hädasohtu, millist olemat tahetud nende tollidega tõrvaldada, kui me walitsuse juttu tahastime uskuda. Kuna nende tollide tagajärjel meie riidetõöstus (kui ka teised valmistusharud) võivad kaotada osa oma maewaga kättevõidetud wälisurgudest, siis oleks tagajärg see, et tehased oleks turu wähenemise tõttu sunnitud oma toodangut wähendama ja osa töölisi wallandama. Ühes wälisurgude kaotamisega lähaks aga ka meie saaduste wäljawedu tagurpidi, mis kaubabilansi jällegi passiwseks muudaks.

Ärgu arwatagu, et see kõik, mis praegu öeldud, on paljad teoreetilised oletused ja tondi seinale maalimine. Meil on kindlasti teada, et rohkem kui ühe wäga mõjuwõimsa wälisriigi walitsuse poolt on meie walitsusele selgesti öeldud, et 14. septembri tollid nende riikide huwisid terawalt riitawad. Küllap asjast huwitatud majandusringkonnad meiega kaubawahe-
tuses seiswates riikides oma walitsustele peale rõhuwad, et Eesti wäljakutsumate tollide peale „tarwilikul wiisil“ reageeritaks. Me näeme juba, et 14. septembri tollide otjekohese wastukajana algas Rätis ja Soomes kõwa liikumine tollide tõstmiseks. Nagu näeme, weereb meie „tu-

geta walitsuse" poolt andeksandmatu kerge meelsusega liikumise pandud tollikõrgenduse lümpa järele edasi, ahwardades juuri raskesti tuua kõigile meie majandusharudele, mis töötavad väljameo tarwis.

Kaitsetollid — kõlbmata abinõu tööpuuduse vastu võitlemiseks.

Siinamajanduskonverentsil, mis 1927. a. juulil Genfis ärapeeti, esitas Taani delegatsioon resolutsiooni kawa, milles waieldi selle hädasohtliku efektiwamise vastu, nagu mõiks kaitsetollid olla kohajeks abinõuks tööpuuduse vastu. Taani resolutsioonis näidati, et tollide kõrgendamine ei suurenda üldist rahwamajanduslikku toodangut, waid ainult vähendab seda.

Ei ole raske ära näidata, et see tõesti nii on.

Tollide tõstmise ainuke mõju seisab selles, et üksikuid majandusharusid „kaitstakse“ kõigiste majandusharude kulul ja arwel. Lugu on nimelt nii, et tollide tõstmisega tekitatakse waid kapitali ning tööjõu ümberwalgumist rohkem-tootwatest walmistusharudest teistesse walmistusharudesse, mis on iseenesest vähem-tootwad, kuid mille hinnad on kaitsetollide abil kunstlikult kõrgemale frumitud. Kui aga kapital ja tööjõud kunstliku abinõuga — tollide tõstmisega — juhitakse rohkem-tootwatest tege-
musharudest vähem-tootwatesse, siis on selge, et rahwamajanduse üldine kogutoo-

dang selle tagajärjel mitte ei juurene, waid tingimata peab wähenema.

Et asja arusaadavamaks teha, toome ihe näite.

Terawiljatollid wähendaksid põllumajanduse kogutoodangut.

Meie põllumajanduse alal on karja- ja aduste walmistamine ilmselt kõige tootvam ja tulutoovam walmistusharu, sest wõiga, peekoniga ja muude karjasaadustega suudame meie ifka ilmaturul ostjaid leida, hoolimata isegi Taani, Austraalia ja Uue Meremaa wõistlusest, kelle looduslikud tingimused ja põllumajandusliku kultuuri olud on meie omadest märksa paremad. Sellepärast oleks meie rahwamajanduse huwides tungiwalt soowida, et meie põllumehed kõik oma jõu ja tähepanu koondaks karjamajanduse arendamisele.

Kui meil aga terawilja tollid sisse seataks ja selle kunstliku abinõu warral terawilja hinnad kõrgele aetaks, siis awatleksime sellega oma põllupidajaid karjamajanduse asemel terawilja kaswatust arendama. See tähendab — me juhiks teatava osa oma walmistujõududest kõige tootwama walmistusalale — karjakaswatuse — juurest wähentootwa haru juure, sest igati teab, et terawilja kaswatamise alal ei suuda meie kehw põllupind wõistelda Põhja-Ameerika, Kaanada, Argentiina ja teiste seesuguste maade wiljarikaste ja odawate mustamulla lagendikkudega.

On päewaselge, et terawilja kaswata-
mise arendamine sünniks karjamajanduse
arenemise kulul, ja et põllumajanduse ko-
gutoodang oma väärtuses selle läbi ainult
wäheneda võib, aga milgi tingimusel kas-
wada ei saa.

**Tollide tõstmine võib waid tööpuudust
suurendada.**

Kui aga tollidel waid niisugune taga-
järg on, siis ei saa ka tollitõstmine iialgi
olla abinõuks, mis võiks tööpuudust wä-
hendada, sest tööpuudus võib ainult siis
wäheneda, kui rahwamajanduslik toodang,
ja ühes sellega rahwa rikkus ja kapitalide
küllus kasvab. Kui aga rahwamajandus-
lik toodang väheneb, siis sünnib ka rahwa
jõukuse kasvamine ja kapitali kogunemine
aeglasemalt ja siis ei jõua ka majandus-
liku tegemise kasvamine töota inimestele
tööd muretseda.

Neil põhjustel on täielik õigus Saksa
majandusteadlasel W. Röpkel, kes oma
teoses „Raha ja väliskaubandus“ (Gena,
1925) ütleb, et see täiesti ekslik
on, kui kaitsetolle katjutakse
tööpuudusega põhjendada.
„Koguni veel enam: just wabakauban-
dus, kaitsetamatu kaubawahetuse jalale-
seadmine oleks kõige paremaks wahendiks
nüüdisaja rahwuswahelise tööpuuduse
arstimiseks.“

Käited Inglismaalt.

Selle wäite tõenduseks toob Röpke ette
ütlemata huvitava ja tõsiselt mõtlema
panewa armustikulise tabeli walmiskau-

pade sisseweo ja töötä tööliste arwu liikumise kohta Inglismaal 1905—1913. a. Sellest tabelist nähtub wastuvaidlematu selgusega, et neil aastatel, mil on walmiskaupu rohkem sisse weetud, ei ole tööpuudus Inglismaal mitte kaswanud, waid otse wastupidi — on wähenenud, kuna aga just neil aastatel, mil walmiskaupu vähem sisse weeti, on tööpuudus kaswanud. Seega ei ole walmiskaupade sissewedu Englise töölistelt mitte tööd ära wõtnud, waid näib, nagu oleks walmiskaupade sissewedu koguini veel aidanud Englise töölistel rohkem tööd leida. See on ka arusaadaw, tähendab Röpke, sest kaswaw sissewedu pole ju muud midagi, kui wastutatu kaswawa wäljameo eest.

Samuti näitawad Englise wäliskaubanduse arwustiku andmed 1923. aastast, et kõige vähem töötä töölist oli neis tööstusharudes, mille jaoks kõige rohkem sisse weeti.

Ja lõpuks weel üks huvitaw näide: Mc Kenna tollide ära kaotamine, mis peamiselt puudutas automobiili-tööstust, ei suurendanud tööpuudust Englise auto-tööstuses, waid — vähendas seda!

Röpke neid fakte filmaspidades arwab Röpke koguini ütelda wõimat, et töö-

puuduse all kannatav maa peaks õieti rohkem sisse wedama. See pole sugugi paljas paradoks, nagu see esimese pilgu peale paistab olewat. On ju sissewedu väga tähtsal määral väljameo eelduseks, sest kui me teisi laseme oma juure sisse wedada, siis leiame ja loome sellega ühtlasi ka oma kaupadele ostja. Nii võime öelda, et suurendatud sissewedu edendab väljameo. Selle tagajärjel aga kasvab tööliste arm majandusharudes, mis töötavad väljameo tarbeks.

Et sissemeo kasvamine tööpuudust ei suurenda, vaid selle vastu, teda vähendab, seda finnitab ka Saksa majandusteaduse patriark Lujo Brentano, oma artifilis „Kaitsetoll ja wabakaubandus Inglismaal ja Saksamaal“, mis ilmus 1924. a. juulikuus kirjjas „Die Gesellschaft“.

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes peaks selge olema, et tollitõstmise põhjendamise tööpuudusega ei kannata arwustust wälja. 14. septembri tollid ei wõi iialgi tööpuudust vähendada, vaid ähwardawad seda ainult suurendada.

Tollitõstmise hukatuslikud tagajärjed.

Kuna kõrgete tollide tõttu riided ja jalanõud märksa kallimaks lähewad, siis on kõik keskmise ja wäheste sissetulekuga inimesed sunnitud oma riide ja jalanõude tarwitamist kõige äärmiste võimalikkude piirideni kitsendama ja kofku tõmbama. Veel suurem hulk inimesi, kui siiani, ei suuda üldse enam omaale isegi hädatar-

wilikku kehakatet muretseda, waid peab fulunud ja auksise sumveriitusega talwel läbi ajama. Rõige selle tagajärjeks on, et väga wõimaliku ja tõenäoliku wälisturgude kaotuse kõrwal tuleb arwestada ka siseturu nõudmise tagurpidi minekuga. Selle tagajärjeks on jällegi tööpuuduse kasvamine ühelt poolt ja haigestumise ning suremise kasvamine teiselt poolt. Ühes sellega kasvawad muidugi ühiskonna fulud haigemajade ja — wangimajade ülalpidamise alal, sest elukalliduse ja tööpuuduse kasvades peab ka kuritegemus hädalude sunnil kasvama.

Tööpuuduse ja elukalliduse, haigestumise, suremise ja kuritegemuse kasvamine, — see on, mida Strandmani tollid meile tootawad tuua!

Ruidas üldse suhtuda tollidele?

Gelmistes peatükkides oleme näidanud, et 14. septembri tollitõstmine end kuidagi õigustada ei lase.

Millega seletada, et walitsus on siiski niisugused tollid maksma pannud?

„Raja“ Eesti riigile wiimsepäewa pasunat puhmas.

Seda mõtteta ja kahjuliku sammui ei oska omale kuidagi teisiti arusaadawaks teha, kui waid sellega, et — nähtawasti tahtis riigivanem D. Strandmann jälle kord hiilgada suure majanduspoliitilise reformaatori ja rahakursi „päästja“ osas. Wististi oli hr. Strandmann uskuma jää-

nud „Raja“ mõttelagedaid, aga seda waljemini lärmitsewaid oppositsiooniartikleid „sotsialistlikule walitsusele“, milles wahetpidamata puhuti wiimsepäewa pasunat Eesti riigile, hädaldades, nagu oleks terve maailm huffa minemas ja Eesti rahwamajandus kuristikku kukkumas sellepärast, et meie riigi rahandust ja majandust juhatab sotsialist M. Dinas, aga mitte tuntud ja äraproowitud „tulundustegelased“ Sarjupankurite ja muude patenteeritud pankrottmeistrite kildkonnast. Sa waat — hr. Strandmann leidis, et tema tund on jälle tulnud, kus ta võib esineda rahakursi ja rahwamajanduse „päästjana“.

Rahjuks aga ei wõetud waewaks enne suurt „päästmise“ operatsiooni majanduslikku oluforda põhjalikult järele uurida ja täpselt wälja selgitada, millest meie kaubabilansi passiwus on tekkinud, kas on selle kõrwaldamiseks tarwis misüksuguseid kangeid ja kiirelt mõjuwaid abinõusid tarwituks wõtta, ja kui see tarwilis oleks, siis — mida nimelt tuleks ette wõtta.

Kuna kõike seda ei ole tarwilikuks peetud järele uurida, ja kuna hr. Strandmani kogu majandustarkus waid tollide kõrgele kruwimises seisab, siis wõetigi ja pandi riide- ja nahakaubale umbropsu niisugused tollid peale, mis meid terve ilma ees wäga iseäralikku seisukorda asetawad ja — tõtt ütelda — lihtsalt naeru alla jaadawad, kuna need tollid on jaoti kaks kuni ligi neli korda kõrgemad olemasolewatest ilmarefordidest tollide alal samadest kaupadest.

See tee wiib ummikusse.

Peale kõige selle, mis eelmistes peatükkides öeldud, peaks selge olema, et mitte seesuguste, ilmareforde kaugelt warju jätkate tollidega ei terwendata meie majanduselu. Mitte sel teel ei paranda meie oma kaubabilanssi ja rahwamajandust, et me üksikutele tööstussaadustele väljakutsuwalt kõrged keelutollid peale paneme. Niisugune tee wiib meid ainult ummikusse. Mitte selle poole ei pea meie püüdma, et me oma kitsale siseturule keelutollidega ülepääsematu Siina-müüri ümber ehitame, waid otse selle wastu, meie tööstus, põllumajandus ja kõik teised rahwamajanduse harud peawad energiliselt teid otsima wälisturgudele pääsemiseks ja wälisturgude laiendamiseks. Ent kui me sel teel tahame häid tagajärgi kätte saada, siis ei tohi me ometi oma eneste tollimüüri hoolimatult ja lausa väljakutsuwalt alataja kõrgemale upitada, waid me peame just selle poole püüdma, et olemasolewat tollimüüri nii palju kui võimalik alandada.

Tolle ei saa ühel hoobil nurka heita.

Sellega ei taha me muidugi mitte öelda, nagu tuleks kõik meie sissewootollid ühe ropuga ära kaotada. Küll oleme meie kindlal arwamisel, et kõik rahwad sellest ainult kasu saaksid, kui riikidewahelises kaubawahetuses wabakaubanduse põhimõtted maksuasele pääseksid. Ent sellest ei tohi mitte järeldada, nagu peaksime meie ühekiilgselt ja ühel hoobil kõik oma tollid

nurka heitma. Kui me seda teeks, siis sünnitaks see ränga vapustuse majanduselus, kuna rõhuv enamuse tööstusettevõttest ei suudaks välja kannatada rikaste tööstusriikide kapitalivõimsate hiiglaettevõtete võistlust, liiati kus need ettevõtted, olles omal maal tollidega kaitstud, võivad omamaa kaubatarvitaja armel oma toodangu ülejääki väljamaale saata alla siseturu hindade, leppides vaid minimaalse liigandusega otsekohestele materjali ja tööjõu kuludele (pannes näiteks kapitali amortisatsioon, ettevõtte valitsemise kulud jne. omamaa tarvitajate peale).

Niijuguaste asjaoludega arvestades on selge, et tollimüüride alandamisest suuremas ulatuses, samuti nagu relvastuse vähendamiseks, on kõige otstarbekohasem tee rahvusvaheliste kokkulepete sõlmimine, et ühise kava järgi ja ühtaegu asuda tollide — samuti nagu ka relvastuse — vähendamisele (mis muidugi ei takista igal riigil ühesiltselt samas suunas ees sammumast, nii palju kui tema majanduslikud ja poliitilised olud seda lubavad).

Teatav liikumine jelles sihis on rahvusvahelises ulatuses käimas. Tuletame meele 1927. a. ilmamajanduskonverentsi, eriti aga tänavusel rahvasteliidu istungil vastumõetud soovimavaldust, et riigid kahe aasta kestel oma tolle ei kõrgendaks, ja kawatjust üleilmalist konverentsi kokku kutkuda, just selle küsimuse kaalumiseks, kuidas üldise kokkuleppe alusel tollimüüre alandama hakata.

Millised peavad tollid olema?

Senitaua aga, kui need tollide alandamise püüded ei ole tegelikke tagajärgi andnud, ei saa meie praeguse „organiseeritud kapitalismi“ olukorras tunnustamata jätta, et teatav tollikaitse praegusel momendil Eesti tööstusele vajalik on.

Kuid kaitsetollide maksmapanemisel tuleb hoolega tähele panna, et me **förgete** tollidega ei toetaks või koguni uuelts ellu ei kutsuks niisuguseid tööstusharusid, milleks looduslikud ja münd eeltingimused meie maal täitsa puuduvad või väga ebasoodsad on.

Peale selle ei tohi tollid nii förgeid olla, et ettemõtjad nende varjul oleksid iga mõistluse eest kaitstud, otsekui wanajumala selja taga, nii et nad vajadusest ei tunneks oma ettemõtteid tehniliselt täiendada ja majanduslikult kõfuhoidlikumalt ning otstarbekohasemalt korraldada.

Möödaminnes olgu tähendatud, et käesoleva aasta kevadel seisis ka tööerakonna eeskavas järgmine nõudmine:

„Tollid tulevad nii ümber korraldada, et nad ei oleks elumõimetu tööstuse püstitoidmise abinõuks tarvitajate kulul.“

14. septembril aga paneb valitsus, mille eesotsas seisab tööerakondlane D. Strandmann, terve rea kaupade peale täielikud keelutollid maksma, mis võimaldavad wabrikantidel võtta kõige laie- ma ja kehema tarvitajaskonna tarbe- ainetelt jarnast hingehinda, millist ei saa teistiti nimetada, kui rahwa koorimiseks päije päewa ajal.

Olgu näiteks nimetatud, et willaselt wooditefist, mis wäljamaalt ostes maksab 282 senti, tuleb tolli maksta — loe ja löö käsi kokku! — 830 senti!!

Et igal üksikul juhusel täpselt wälja rehkendada, milline tollikaitse rahwamajanduslikult õigustatud ja lubatav tohiks olla, see nõuab muidugi wäga põhjalikku ja üksikasjalikku tutvunemist wastawa tööstusharu seisukorraga, aga enam wõi vähem täpselt on seda ikka võimalik kindlaks teha. Ja ükski tollimäär ei tohi kõrgem olla sellest määra, mis üksikasjaliku uurimise waral kindlaks tehtud kui rahwamajanduslikult põhjendatud tollimäär — peale muu just ka tarvitajate huvide, kelle arvel ei tohi ettevõtjaid ülekohtuselt rikastada.

Umbropsu tollide määramine.

Kui aga Strandmani walitsus on tarwiliks arwanud terve rea tolle umbropsu kahe, kolme ja isegi nelja ja poole kordseks tõsta, siis näitab see jällegi, et siin pole põrmugi asjasse süwenetud, ei ole üksikasjalikult selgitatud, kui kõrged peawad tollimäärad olema, waid on kergekäeliselt ja hundi rahuldatud töösturite appetiite suurte portsjonite wiisi, — nähtawasti nii, kuis töösturid soovisid.

Kuiwõrd üle-pea-kaela, ilma asja wähigi põhjalikumalt kaalumata on walitsus tollide asjus talitanud, seda näitab muu seas ka see asjaolu, et tolle on rängalt tõstetud ka niisugustelt kaupadelt, mida Gestis siinmaani pole walmistatud

ja mille valmistamist wististi ka ei ma-
jagi meie maal sisse seadma hakata. Nii
on lugu näiteks woodririidega ja nais-
terahwaste willase fleidiriidega. Mõle-
maid neid riidesorte oleme siamaani tel-
linud välismaalt, kus neid walmista-
takse niisuguses headuses, milleni meie
wabrikud wist kunagi ei jõua. Asjatund-
jate seletuse järgi on näiteks tugewa ja
wastupidawa woodririide walmistamine
jedawõrd raske ja keeruline töö, et meie
wabrikutel vähemalt wiis kuni kümme
aastat tarwis oleks katseid teha, enne kui
nad suudaks woodririidet turule lasta,
mis oma headuselt ligilähedaltki wastaks
ilmaturu headusele. Uued tollid aga on
waid üheks aastaks maksma pandud.
Näib küll mõistlikum olewat woodririie
ja willane naisterahwaste fleidiriie tel-
lida endist wiisi välismaalt, arendades
omal maal nende riidesortide walmista-
mist, mis juba sisse- ja välismaal ostjaid
leidnud.

Ei saa põhimõtteliselt eitada, et üksiku-
tel juhusel võib rahwamajanduslikult
tarwilikuks ja otstarbekohaseks osutuda
mõnda uut tolli sisse seada või mõnda ole-
masolewat tolli tõsta, — selleks, et jalule
aidata mõnda tööstusharu, mis on iseene-
sest elujõuline, kuid pole jõudnud end
nõnda korraldada, et teiste maade kapitali-
wõimsate ettevõtete mõistlus teda ära ei
hämita.

Ent kui me silmas peame, kui väga
tõik meie tähtsamad majandusharud sellest

huwitatud on, et lahedamini wälisturgudele pääseda, ja kui meele tuletame, et kui me tahame oma wälisturge järjest laien-
dada, siis ei wõi me ometi endi turgu kõigi teiste rahwaste jaoks õhufindlalt kinni sulguda, — kui me kõike seda meeles peame, siis peaks selge olema, et me tollide tõstmisega peame äärmiselt ettewaatlikud ja tagasihoidlikud olema, isegi neil juhus-
tel, kus tolli tõstmine näib rahwamajan-
duslikult otstarbekohane olevat.

Kuidas edendada kodumaa tööstust?

Strandmani tollide kaitsjad on sotfia-
listidele korduvalt öelnud: teie mõistate
Strandmani riide- ja nahakauba tolle te-
rawalt huffa, kuid öelge ometi, mis tuleks
selle asemel teha! Mida tuleks teie arwa-
tes ette võtta, et meie riide- ja nahawab-
rikud sunnitud ei oleks ufsi sulgema?

Selle peale olgu kõige pealt tähenda-
tud, et meie riide- ja nahatööstus, nagu
eespool näidatud, sugugi hingewanemas
ja ufsi jäädawalt sulgemas ei ole.

Teiseks ei saa järgmist märkust
tegemata jätta. Kui meie oleks Strand-
mani tolle arwustanud niisuguses suunas,
et need tollid ei ole küllalt heaks
abinõuks meie tööstuse edendamisel,
siis ei tohiks me muidugi palja arwus-
tuslega piirduda, waid peaksime otsekohe

seletama, millised abinõud on neist tollidest p a r e m a d. Ent meie seletame kõige aja, et need tollid ei saa üldse meie majandusele kasu tuua, vaid võivad ainult suurt kahju sünnitada. Niisugusel seisukohal asudes ei ole meie mitte kohustatud arwustuse kõrwal otsekohse ette tooma seda majanduspoliitilist programmi, mida walisus peaks teostama, kui ta rahwamajanduse iildhuvides tahaks meie tööstusele paremaid arenemise tingimusi luua.

Peaks ka iseenesest arusaadaw olema, et niisugust majanduspoliitilist programmi ihes tarwilikkude seletuste ja nõhiendustega ei saa ära mahutada käesolewasse kirjutatöösse. See nõuaks palju rohkem ruumi, sest tagajärjerikkaks tööstuse edendamiseks tuleb riigiwõimul käsitada suurt hulka wäga mitmesuguseid wahendeid, mis peawad olema põhjalikult järelekaalutud ja iiksteisega kooskõlastatud.

Nõiarohu pole kellegil.

Olgu ainult tähendatud, et miskiisugust nõ i a r o h t u, mis meie tööstuse otsekui imewäel kiirel korras õitsele ajaks, pole ei sotsialistidel, ei kellegil teisel olemas. Kui keegi kinnitab, nagu mõiks ihe mõi kake lihtsa abinõuga, — näiteks kõrgete keelutollide maksmapanemisega, — imet teha ja meie tööstus kõigist tema raskustest „ära päästa“, siis on inimene, kes jellast juttu ajab, lihtsalt scharlatan (petis-tohter).

Küll aga oleme meie weendumusel, et meie tööstus mitte hingewaakumas ei ole

ja et sihikindla ja targa majanduspoliitika toetusel wõib meie tööstuse olukord samm-sammult parandada. Selleks on aga nõuetaw suur hulk mitmesuguseid majanduspoliitilisi korraldusi.

Paljudelt ainetelt tuleks toll kaotada.

Selle asemel, et tollide tõstmisega tõtata, oleks palju kasulikum ja otstarbekasem olnud enne kõik sisseweetollid walmistamisele tarwilikkudelt tooresainetelt ja poolwalmisainetelt ära kaotada, mille läbi tööstusjaaduste walmistuskulud wastawalt wäheneksid ja tööstusettevõtted wõistluswõimelisemaks muutuksid. See aitaks niihästi meie kaupadel fergemini wälisurgudele pääseda, kui ka fiseturul wälismaa kaupadega edukalt wõistlust pidada. Ühtlasi wäheneks see elukallidust ja suurendaks teataval määral tööliste reaalsalka, mis laiendab fiseturgu nii tööstuse, kui põllumajanduse toodetele.

Meil on nimelt fiiamaani weel terwerida tööstuse toores- ja poolwalmisaineid tollide all, millist nähtust millegi muuga ei oska seletada, kui meie kodanliste majanduspoliitika juhtide waimupimedusega majandusküsimustes. Selle tõttu on meil võimalikud jarnased üllatamad nähtused, et näiteks raud, millest tehakse wedureid, atru jne., on pandud märksa kõrgema tolli alla, kui sama raud walmisjaadusteks ümbertöötatud kujul. Nii tuleb ühest wedurilt tolli makssta 1400 krooni, kuna aga weduri walmistamiseks mine-

walt raualt tuleb tolli maksta 3000 krooni. Näib, nagu oleks tollitariifi kofkusead-
jate eesmärgiks olnud — ei mitte oma-
maa metallitööstust arendada, waid seda
takistada.

Gelmises A. Rei walitsuses tõstis ma-
jandusminister A. Dinas toores- ja pool-
walmisainete tollide kaotamise küsimuse
üles, misjuures walitsuses wasturääki-
mist ei leidunud. Rahjuks pidi aga enne,
fui asja lahenduseks jõuti midagi ette
wõtta, A. Rei walitsus ametist lahkuma.
Nimelt on walitsusel õigus tollide kō r-
g e n d u s i maksmata panna, kuid tollide
a l a n d a m i s e d otsustab ainult riigi-
kogu seadusandlikul teel. D. Strandmani
walitsuse ametisse astumiseaga aga pöör-
dus tiul tollipoliitika alal, nagu teada,
jootuks teise ilmafaarde. Selle asemel, et
r a h w a m a j a n d u s e h u w i d e s to-
resainete ja poolfabrikaatide tolle ära
kaotada, pandi üfšifute suurtehaste h u w i-
d e s poolfabrikaatidele (näit. puuwillafele
lõngale) weel tugewasti tolli juure, —
selleks, et mõnda wäiksemat ettemõtet
kōwemini suurtehaste — lõngawalmista-
jate ja riidefudujate — kōpa alla paenu-
tada. Nii tuleb meil nähtawasti jällegi
waid paremaid aegu oodata, kuni me
iifskord riisuguse walitsuse faame, kes
toores- ja poolwalmisainete tollid töös-
tuse, samuti ka põllumajanduse arengu
h u w i d e s kolikambrisse heidaks.

Kuidas arendada kodumaa tööstust?

Et anda waid kõige üldisemat ettefuju-

tuft majanduspoliitiliselt programmi, mida tuleks teostada meie tööstuse edendamise huvides, nimetame waid mõnda üksikut asja.

Geistkätt on waja energiliselt püüda soodsaid kaubalepinguid sõlmida ja olemasolewaid lepinguid intensiivselt ära kasutada wälisurgude laiendamiseks ja juurewõitmiseks.

Teiseks on waja tööstusele tarwilikkude tooresainete ja poolfabrikaatide tollid ära kaotada.

Edasi on waja suurt rõhku panna tööstusliku kutsehariduse lewitamisele ja tööstusliku tööoskuse edendamisele.

Sel alal on meil weel palju teha nii tööjuhtide kui ka tööliste juhtes. On ju päewaselge, et hästi tööd juhatada ning valmistada, otstarbekohaselt ning kiirelt tegutseda võib ainult inimene, kellel küllaldane arusaamine ja ülewaade valmistusprotsessist ning kellel ka tarwilik kutseoskus.

Kuid ei aita kutseoskus, kui tööstus on halvasti tehniliselt organiseeritud. Ka sel alal on Eesti tööstusel väga ja väga palju weel teha. Siin peab riik sihikiindla majanduspoliitilaga ergutajaks ja aitajaks olema, mitte aga kõrgete keelutollide Hiina-müüri taga tööstust unele juigutama. Tehnika areneb kiirelt — sellega tuleb kaasas sammuda, kui ei taheta teistele rahwastele jalgu jääda.

Eesti tööstus on suures krediidi kitskuses; on tihti enese üle koormanud liiki-

kehtajaliste ebasoodsete laenuodega. Mitte väikese tähtsusega ei ole seepärast **tööstuse krediidolude parandamine**.

Wäga tähtsaks teguriks tööstuse liikumapanemiseks on odav jõud. Välis-**tööstusega** oleme võistlusvõimelised peamiselt just aladel, kus meie tööstusel kasutada kodumaa loodusvarad ja odav jõud, energia. Mitte paljast unistamisest väl- ja minnes ei ole sõtsialistid seni suurt rõhku pannud **põlevõõvi**, kui kütteaine kasutamisele võtmisele ja tema destilleerimisele õli ja benziini saavutamiseks. Ka Narva koft on loodusvara, mis ei peaks igavesti oma odavat jõudu merde walamama.

Kuid lõpuks töölised — elaw tööjõud ise. Määratu positiivne tähtsus on töölise nii majandusliku kui ka terwishoidlike ja kultuurilise olukorra parandamisel. See sõtsiaalpoliitika on ka kangelenägelik **tööstuspoliitika**. Kapitalistlikule walmistamisele ei sobi orjade töö.

Wõiks weel terve rea abinõusid illes lugeda, mis aitaksid meie tööstust edendada, kuid nende loetlemine wiiks siin kohal liig pikale. Igatahes on selge, et ainult niisuguste abinõudega võime oma tööstust arendada, kuna need ilmarefordilised tollid, mis Strandmani walitsuse poolt 14. septembril j. a. ilma ühegi wajaduseta maksma pandi, meid ainult ummikusse wiivad ja meie rahwamajandusele waid halbu tagajärgi wõiwad tuua.

A-15429

Hind 20 senti